

брой 1, година 2006, цена 20 Кш

Българин

Списание за българите в Чехия

СТАНИСЛАВ ЯНЕВСКИ

БЪЛГАРСКА ЗВЕЗДА В ХОЛИВУД

БОЙКО ЦВЕТАНОВ

ОПЕРАТА - ПАРИ И ПОЛИТИКА

ПЕТЪР РАЛЧЕВ

И ГЕОРГИ ЯНЕВ

ГОСТУВАХА В ПРАГА

ИРЖИ /ГЕОРГИ/

ПРОШЕК

ЧЕШКИЯТ ПРИЯТЕЛ

НА ВАСИЛ ЛЕВСКИ

МИСИЯТА НА СВ. СВ.

КИРИЛ И МЕТОДИЙ

ДИАМА с.р.о.

Внос и дистрибуция на маркови български вина и хранителни стоки, дрогерия (АРОМА)

Склад на едро: Kostelecká 11, 250 63 Mratin, Praha - východ
tel.: 00420 326 982 493, fax: 00420 326 982 495, e-mail: diama@iol.cz

Представителни магазини:

RADEK – Národní obrany 31, 160 00 Praha 6 - Dejvice
Potraviny s.r.o.- Bubenečská 7, 160 00 Praha 6

Мили читатели,

Пролетта е в разгара си. Цветовете и уханията са в идеална симбиоза с нашите настроения и като че ли природата се опитва да влезе в тон с нашите очаквания за топло лято, прекарано в България.

Пиша последните няколко реда за първия тазгодишен брой на списание “Българи” и намирам, че той има много общи неща с разцъфналата пролет. Най-малкото, е също толкова разноцветен. Като в пролетна градина на неговите страници се смесват уханията на изкуството на оперния изпълнител Бойко Цветанов и фолклорните виртуози Ралчев - Янев със звездния статут на Станислав Яневски, който е лицето на този брой. Към пъстрата пролетна палитра прибавя своя чар и една голяма чешка личност като Иржи Прошек, оставила дълбока следа в нашата история след освобождението ни от турско робство. На пролет си припомняме и най-красивия български празник – този на Кирил и Методий, на които сме посветили малък спомен.

Свежест и нови идеи се усещат и от думите на Кирил Беровски, който предлага всеки от нас да се замисли какъв е неговият принос за българската диаспора тук, в Чехия. Това ме навежда на мисълта, дали случайно за някой бясно преследващи лични цели и интереси под маската на патриотизма и уж в името на нашата диаспора тук, не е написан като че ли по мярка стихът на Ботев: “Душа дава, но не своята душа, братя, а душата на народа”?

Но това е друга тема, с която нямам намерение да развалям пролетното ви настроение. Особено когато ви предстоят няколко, надявам се, приятни часа със списание “Българи”.

Желая сполука!

Иван Иванов

22. – 24. БОЙКО ЦВЕТАНОВ

– ЦВЕТЪТ НА БЪЛГАРСКИЯ
ФОЛКЛОР ГОСТУВА В ПРАГА

20. ЛИЧНОСТИ: МИСИЯТА НА
КИРИЛ И МЕТОДИЙ

21. ТРАДИЦИИ:
МАГИЧЕСКИЯТ ТАНЦ ВЪРХУ
ЖАРАВА

22. – 24. КУЛТУРА:
БОЙКО ЦВЕТАНОВ – ОПЕРАТА
Е ИЗКУСТВО, В КОЕТО СЕ ВЪРТЯТ
МНОГО ПАРИ И ПОЛИТИКА

25. ИНТЕРЕСНО:
НАТУРАЛНОТО КИСЕЛО МЛЯКО
– ЕДИН УНИКАЛЕН БЪЛГАРСКИ
ПРОДУКТ

26. – 29. ПАМЕТ:
ИРЖИ /ГЕОРГИ ПРОШЕК
– ЧЕШКИЯТ ПРИЯТЕЛ НА ВАСИЛ
ЛЕВСКИ

Съдържание

4. – 7. **НАКРАТКО**

8. – 11. **БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ:**
ТАНЦОВ СЪСТАВ “КИТКА”
В БРАТИСЛАВА, МАРТЕНСКИ
ПРАЗНИЦИ В ОСТРАВА, “ПИРИН”
В ХАРТМАНИЦИ, НА ВЕЛИКДЕН
С “ВЪЗРАЖДАНЕ”, ЗАБЕЛЕЖИ-
ТЕЛЕН МОНОСПЕКТАКЪЛ НА
МАРИЯ СТАТУЛОВА НА ПРАЖКА
СЦЕНА

12. – 14. **ИКОНОМИКА:**
РУЙНОТО СЛЪНЦЕ НА БЪЛГАРИЯ

15. **ПОЛИТИКА:** БЪЛГАРСКИЯТ
ПРЕМИЕР СЕРГЕЙ СТАНИШЕВ
БЕ НА ОФИЦИАЛНО ПОСЕЩЕНИЕ
В ЧЕХИЯ

16. – 17. **ТЕМА НА БРОЯ:**
СТАНИСЛАВ ЯНЕВСКИ – ПЪРВА-
ТА БЪЛГАРСКА ХОЛИВУДСКА
ЗВЕЗДА

18. – 19. **ПРОФИЛИ:** ПЕТЪР
РАЛЧЕВ И ГЕОРГИ ЯНЕВ

16. – 17. СТАНИСЛАВ ЯНЕВСКИ

18. – 19. ПЕТЪР РАЛЧЕВ И ГЕОРГИ ЯНЕВ

26. – 29. ГЕОРГИ ПРОШЕК

Почина професор Алескандър Фол, основател на Института по тракология към БАН и Главен секретар на Международния съвет по траколожки и индоевропейски изследвания.

По негово желание пепелта от тленните му останки бе разпръсната над Долината на тракийските царе, която се намира около Казанлък.

Рисунка на българско дете е включена в календара на УНИЦЕФ за 2006 година. Тя е на Виктория Георгиева от Плевен. Календарът е издаден в Япония и включената в него творба на българското дете е озаглавена "Животът на дърветата." Рисунката е спечелила специална награда от Международен конкурс на тема "Околната среда". В този конкурс са се състезавали 1300 творби на деца от цял свят.

150 години от рождението на Райна княгиня отбелязваме тази година. Райна Фучекова, наречена Райна Княгиня, е родена през 1856 година в Панагюрище. Тя е била българска учителка и революционерка, ушила въстаническото знаме за Априлското въстание. В деня на обявяване на въстанието безстрашната българка го развява редом с Георги Бенковски.

Българи са сред най-добрите студенти в Белгия. Колежът "Весалиус" е сред елитните учебни заведения в Брюксел. Младите българи са третата по численост група студенти там. Първи са белгийците и американците. Всички пълни стипендии в колежа неизменно се падат на българите заради високия им успех.

Легендата на френската сцена Мишел Льогран изнесе концерт в зала 1 на НДК. Виртуозният пианист, композитор на филмова музика и диригент има 13 номинации за "Оскар" и е писал музика за Едит Пиаф и Арета Франклин. "Изкуството се движи от страсти" и "Не вярвам в миналото", каза световноизвестният музикант пред Искра Крапачева за интервюто ѝ пред в. "Стандарт".

Военната академия стана на 94 години. Празникът се отбеляза с откриване на Център за мироопазващи операции и нови учебни кабинети.

Уникална дървена врата в кв. "Асенова махала" във Велико Търново разказва истории отпреди 200 години. Местният търговец Михаил Нико, който се преселил от Дубровник, започнал да оставя надписи върху нея, за да съобщава на клиентите си къде се намира в момента. По-късно на вратата започнали да се появяват и съобщения за природни бедствия. И до днес може да се види следата, която е оставила 9-метровата вълна от Янтра. На вратата са запазени сведения за опустошителни земетресения, на които къщата обаче удържала. Най-ярко се вижда надписът от 1913, когато почти цяло Търново рухнало. Незнайна ръка издълбала следното: "Земята се разклати 13 пъти и ни уплаши".

Кризата с битовите отпадъци на София е национален въпрос, а не единствено общински проблем. Държавата трябва да помогне на Столичната община за разрешаване на кризата. Такова е официалното становище на евроексперти от Европейската комисия. Препоръчва се ново отваряне на депото в Суходол, което има неизползван капацитет за съхранение на боклука още две години.

6000 австрийски пенсионери води тази пролет известният туроператор "Сеньорен Райзен". До 18 май всяка седмица в курорта "Албена" идват по 1300 туристи. Вече пристигнаха първите 700 гости. Албена е едно от местата, където съюзът на австрийските пенсионери прави традиционната си пролетна среща. Другият център, където се събират членовете на организацията, е гръцкият остров Крит. Общо 18 000 пенсионери участват в срещата.

Санкция от 600 евро на ден може да наложи Европейската комисия, ако догодина в България няма изградена система за рециклиране на отпадъци от опаковки. Гърция, Франция и Великобритания са отнесли вече глоби за неизпълнение на такива ангажименти.

Деца, които не знаят добре български език ще ходят задължително на забавачница поне 1-2 години. Проблем с езика имат както в малцинствените етноси, така и при маргиналните социални групи. За-

дължителната забавачница не нарушава свободата в семейството, но родители, които откажат, ще бъдат глобявани.

Само лицензирани специалисти по общообразователен мениджмънт ще стават директори на училища, като преди това ще се явяват на изпит. Това предвижда стратегия на МОН. Държавна комисия ще оценява знанията им и ще ги лицензира, като удостоверението ще важи за всички училища.

Горещ телефон за социални услуги разкрива столична община. На номер 82226144 всеки ден от 9 до 17.30 гражданите ще имат възможност да отправят въпроси, предложения и жалби, както и да получават консултации за услугите, предоставени от Дирекция "Социални дейности".

Два метра вода заля мазето на никополската болница по време на пролетните наводнения тази година. Подпочвени води са избили и в общината, училището, детската градина и читалището в крайдунавския град.

Прочутият хан на хаджи Николи във Велико Търново стана собственост на 77 годишния американец Едмунд Бек. Новият търновски чорбаджия, който е бивш US офицер, решил да купи "Хаджи Николи", когато го видял на банкнота от 2000 лева. Уникалната сграда е построена от Кольо Фичето, а според американския собственик референдум ще реши каква да е съдбата на хана. Със сигурност сградата няма да се превърне в бинго или казино, а ще бъде собрана с желанието на хората и ще запази автентичния си вид.

"Открий съкровището" се нарича мултимедиален проект, предназначен за деца на възраст от 6 до 14 години. Той ще помага на учениците да разпознават кои са историческите паметници в България. Проектът е финансиран от Британския съвет чрез фонда за културно и природно наследство на Европа. В него са включени също и над 300 световни обекта с историческа значимост в Гърция, Босна и Херцеговина. Мултимедията освен като игра може да бъде разглеждана и като енциклопедия.

Точно 370 908 души са се самоопределили като цигани при преброяването през 2001 г. При население от 7 928 901 това прави 4.7% процента. От ромските неправителствени организации твърдят, че ромите в България са около един милион. Според английския изследовател на ромите Доналд Кенрик, в България живеят около 750 000 роми. Повечето от тях не признават произхода си и се самоопределят като българи.

По време на срещата на НАТО България и САЩ трябва да финализират договора за US базите у нас. Подпис под споразумението от американска страна ще сложи държавният секретар Кондолиса Райс. Договорът е за 10 години. САЩ ще разполага с полигона в Ново село и с авиобазата в Безмер. Предвидена е възможност и за използване на летището в Граф Игнатиево и в складовите бази в Айтос. Първите US бойци трябва да пристигнат през 2007 г. Очаква се САЩ да инвестират 10 млн. долара в инфраструктурата за съоръженията.

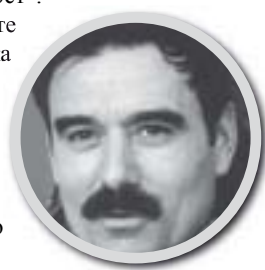
3500 таксиметрови шофьори в България имат призната ТЕЛК инвалидност първа група, а парадоксалното е, че някои по документи дори са слепи. Много хора са освидетелствани, за да получават специалните фондове без нужда.

Над 5000 души се редят на опашка пред Националния исторически музей в София, за да видят най-ценните тракийски съкровища Панагюрското, Рогозенското и Боровското, които се завърнаха наскоро от едногодишна обиколка в Испания. Съкровищата ще бъдат изложени в Националния исторически музей до началото на май. След това заминават за Варна, където ще бъдат част от мега изложба, заедно със съкровища от Вълчитрън, Златиница и др.

Българите са на второ място по интелигентност в света след израелците, според шефа на Управителния съвет на световната организация на хората с много висок коефициент на интелигентност МЕНСА- България. Българските представители опровергаха публикуваното в "Таймс" изследване на проф. Ричард Лин от Северна Ирландия. Той подреди България едва на 20-то място по интелект в Европа. Членовете на МЕНСА у нас са около 1700, като около 600 са активни. Мъжете са два пъти повече от жените. При специалните тестове всеки втори българин дава резултат над 148 точки при средно ниво от 100 точки.

Първият български космонавт Георги Иванов вече си има собствена звезда в Алеята на славата в столицата. Точно на 10 април, когато се навършиха 27 години от полета на първия българин в Космоса, Иванов отиде лично да види звездата си. Тя блесна в пространството пред кино "Арена" в ж.к. "Младост". Алеята на звездите в София е реплика на едноименната пътека в Холивуд, а у нас е реализирана от известната марка шотландско уиски "Феймър граус."

Не шумерите и египтяните, а траките са създали първи писмеността и са основатели на най-древната открита досега азбука на света. Тази сензационна теза бе огласена от д-р Стефан Гайд от Института по трансцендентна наука в Лоунг Бийч, Калифорния. Българин по произход, той е сред най-уважаваните учени отвъд океана. В сакрални плочици от петото и четвъртото хилядолетие преди Христа, намерени в България, е декодирано древно тракийско писмо. То е наречено Капановско писмо, по името на местността, където са открити плочиците. Предшества писмото на Шумер и Египет с около две хилядолетия, твърди д-р Стефан Гайд. Археоложката Татяна Кънчева пък твърди, че в Историческия музей в Нова Загора съществуват плочки със знаци върху тях, които са още по-стари и са от каменно-медния период.

Преките загуби на България от предсрочното затваряне на първите 4 блока на АЕЦ "Козлодуй" се оценяват на близо 1,617 млрд. евро. Това съобщи министърът на икономиката и енергетиката в писмен отговор на въпрос от депутата от БСД Иван Иванов. "Изваждането от експлоатация на блокове 3 и 4 няма да доведе до

шоково поскъпване на електроенергията за крайния протребител", твърди Овчаров. Министърът припомни, че България е поела ангажимент да затвори 3 и 4 блок на АЕЦ със закона за присъединяването ни към ЕС.

Българи са си направили махала край Сиагъл, предградие с петдесетина души население, което едва ли ще намерите на географската карта. Но няколкото нашенци, които работят за софтуерния гигант "Майкрософт", са си купили къщи в съседство и почти всяка вечер се събират заедно. Сред 60 000 служители на гиганта „Майкрософт“, българите са около стотина. Освен че се срещат по съседски, те всяка година се събират на свещената за българина в чужбина дата 24 май.

Издателство в Ню Йорк ще публикува три романа на Анжел Вагенщайн - "Сбогом Шанхай", "Петокнижие Исаково" и "Далеч от Толедо". "Поискаха авторските права за англоезичния свят за 7 години, с отделна клауза за Англия", казва авторът. През април Вагенщайн бе поканен да участва в кръгла маса на Лайпцигския международен панаир на книгата. Петима писатели бяха сред поканените. Те са от Франция, България, Полша, Беларус, Чехия. От всеки се искаше по едно есе, не по-дълго от половин час Темата бе: "ЕС и нашите страхове, очаквания, надежди". Заглавието на българският есеист бе нетрадиционно - "Под балкона на Европа", а подзаглавието "Серенада за балканска гайда".

Европейският облик на Русе, наподобяващ удивително атмосферата на Виена от края на 19 век, накара режисьора Пинкас Пери на американско-българската копродукция "Когато Ницше плаче" да промени сценария си. В книгата на Ървин Ялом действието се развива във Венеция, но Пинкас Пери променя мястото, защото е силно впечатлен от европейското влияние, дошло по Дунава до Русе и от невероятната архитектура на града.

Още една танцуваща мечка на име Хубавата Елена потегля за парка за реадaptация. В предаването ѝ на фондация "Чети-

ри лапи" в разградското село Дряновец участва екоексперт от Русе, който "прие" мечката от стопанина ѝ. Кафявата мечка е защитен вид под закрилата на Закона за биологично разнообразие, Бернската и Вашингтонската конвенция. В парка за реадaptация на животните в Белица са настанени вече 19 мечки. С Хубавата Елена те стават 20. Според специалистите в България остават за изкупуване още 4 животни.

133 хиляди туристи са посетили "Етъра" през 2005 година. От тях 22000 са чужденци. Най-много туристи са от Германия, Франция, Израел и Холандия.

Дни преди концерта на солистите на Ковънт Гардън в зала 1 на НДК, Васко Василев бе специален

гост на шоуто на "Ролинг Стоунс" в Шанхай. Освен почитател на групата – от повече от 10 години - Васко е и близък приятел с легендарния им китарист Рони Ууд.

Именно на Рони, чиято втора страст след музиката е изобразителното изкуство, е идеята да покани Васко Василев не просто да посети концерта на групата в Шанхай, но и да присъства на негова изложба с картини. Платната се продават на всяко шоу на "Ролинг Стоунс" и цената им често достига няколко милиона долара. Българският виртуоз подарил на Рони Ууд музикално изпълнение в изложбената зала на галерията, а художникът-китарист връчил на Васко две от своите произведения. "Обичам предизвикателствата и те ме обичат", убеден е виртуозният български цигулар.

Последните проучвания на български учени показват, че най-старият манастир в Европа е на територията на България. Казва се "Св. Атанасий" и е разположен край чирпанското село Златна ливада. Светата обител е основана през далечната 344-345 година. Доскоро се смяташе, че най-древни са шотландският „Андида Каса" и двата манастира, основани от св. Мартин във Франция. Манастирът край село Златна ливада е построен преди около 1700 години в подножието на важна римска крепост и е в близост до стратегическия път Константинопол-Сердика.

30 платна живопис от колекцията на Светлин Русев представят 22 художници в "Кръг плюс" "Ателие-колекция Светлин Русев" поставя началото на колекцията от произведения на Светлин Русев. Цикълът от изложби с общо наименование "Преминане през времето"

ще даде възможност на ценителите на българското изкуство да се запознаят с творби на българската живопис, графика и скулптура.

Българинът Иван Ночов е сред водещите конструкции на НАСА. Той създава реактивните двигатели на спускаемия апарат за кацане на Луната. През 1956 година заминава за Америка и с работата си завоюва завиден авторитет не само в Сан Диего, но и в Калифорния. Американският конгрес го удостоява с най-високо отличие за заслугите му към НАСА. На погребението му са присъствали трима американски президенти - Джими Картер, Роналд Рейгън и Буш -Старши. Големият наш изобретател е роден през 1916 година в Карлово.

18 000 доброволци се включиха в пролетното почистване на София. 6497 кубика отпадъци са извозени от София в началото на пролетта. Запълват се с асфалт дупките по улиците. Досега е използван 3000 кв. м. асфалт. Старът на тазгодишното пролетно почистване в София започна на 1 април.

Най-много пари досега за лобистки фирми са дадени от кабинета на Симеон Сакскобургготски. Общата сума за такива услуги при неговото управление е 3 148 397 долара и 65 цента. Това показва разследване на портал Европа. Кабинетът на Иван Костов е заделил 1 151 074 щатски долара за лобистки услуги. Откакто премиер е Сергей Станишев, за половин година са дадени само 371 519,58 долара.

Ако София представи адекватен проект, Еврокомисията може да финансира столицата за решаване на проблема с боклука. Това заяви еврокомисарят по околната среда Ставрос Димас, който бе на посещение в България. Гостът обясни, че парите ще дойдат от кохезионните фондове. Еврокомисарят призова България да разработи общ план за управление на отпадъците, с който да се ангажират и държавните институции и общините.

"Магията на киното е в България", пише френски журналист по повод снимките на "Закът на Ватанен". Престижният френски вестник "Льо Фигаро" публикува обширна статия за потенциала на България като снимачна площадка на външни продукции. "...Гора с дебел сняг, замръзвало езеро, мъгла, дървена колиба, знаме с цветове на Канада. Липсва само стадо канадски елени, за да сме сигурни, че се намираме в Големия север. Ние сме в действителност близо до Белмекен, в сърцето на Родопите, т.е в България, богата на неочаквано екзотични пейзажи и компетентен технически персонал...", казва авторът на статията.

Министър Румен Овчаров препоръча на Мароко наши строители. Двустранният стокообмен между България и Мароко е на стойност 34 милиона долара за 2005 година, а в България работят 63 фирми с мароканско участие. Като перспективни области за развитие на търговско-икономическите контакти са селското стопанство, текстилните и земеделски продукти, цигари, напитки и инвестиционни стоки.

Българската поетеса Надя Неделина навърши 90 години. И на пределна възраст поетесата ни удивлява с любовните си изповеди, с модерните си екзистенциални и философски прозрения, с гражданската си позиция и тревогите си за участието на човека и човечеството. От поезията ѝ блика искреност и свобода.

Втората среща на българските медии ще се състои в Чикаго от 18 до 22 май под патронажа на президента Георги Първанов. Чикаго е градът с най-голямата общност извън България. Там излизат шест

български вестника, има сателитен канал, два сайта, местна телевизия на български, български училища, две български църкви, както и наше консулство. Срещата съвпада с Дните на българската култура в Чикаго.

Президентът Георги Първанов предложи улица в София да носи името на

Петър Дертлиев. Това предложение бе обявено на официалното честване на 90-годишнината от рождението на доайена на социалдемократите у нас след 10 ноември.

За 10 години тройно повече българчета заболяват от диабет. Всяка година диагностичите намират средно по 300 нови случая.

Партия на Бойко Борисов би спечелила 16,5 процента вот според проучване на МБМД, проведено между 23 и 27 март. С този резултат е втора сила след БСП, за която гласуват 23 процента. По доверие обаче, партията на генерала е номер едно с 36 процента срещу 30 процента за БСП. "Атака" е трета с 10 процента вот, но е загубила 2 процента от симпатизантите си в сравнение с януари, съобщи шефката на МБМД Мира Янова.

Световно известният тенор Андреа Бочели ще пее в София. Концертът ще е на стадион, но датата и мястото не са уточнени. Италианецът ще представи предимно песни от новия си албум.

До 5 години Банско може да има собствено летище, което да осигурява на туристите бърз достъп до курорта, предаде БТА. Вече има заявен интерес от двама инвести-

тори - канадска и американска компании, които са готови да вложат над 30 000 000 евро за строежа на летището.

Британското издание "Индипендънт" неотдавна публикува списък на най-добре организирани и най-оптимални пътешествия до най-горещите туристически точки на света, предаде БТА. Под заглавие "Скрий се в Балканска крепост" на любителите на природата и културата се препоръчва да се потопят в "културна одисея" на Балканите, посещавайки българския Пирин, белградската крепост Калемегдан и Охридското езеро в Македония.

Японска агенция за международно развитие "Джойка" ще инвестира близо 200 000 лева в реализация на петте стратегии на проекта "Възраждане на Казанлък". Японската агенция планира активно да участва в тазгодишната организация на празниците на розата и тракийските царе и в подготовката на новогодишните прояви.

Кметът на София Бойко Борисов посети Прага и подписа договор с чешката фирма "Инеком" за модернизация на софийските трамваи. В рамките на 30 месеца фирмата ще трябва да обнови 18 трамвая срещу сумата от 13 600 000 евро.

Интерес към български вина, овче сирене, плодове и зеленчуци проявява Бавария. Това каза Хелмуд Брюнерер, ръководител на баварската делегация от депутати, на среща с земеделския ни министър Нихад Кабул. На баварския пазар има недостиг от биопродукти, стана ясно от думите на Брюнерер.

614 милиона евро са превели нашите емигранти от януари до октомври 2005 г. по банкови сметки на своите роднини.

Столичната община ще използва контактите на световните шампиони по фигурно пързалане Албена Денкова и Максим Ставински, за да получи оферти и да направи подвижни открити пързалки в София. Кметът на София Бойко Борисов каза, че се надява от ноември такива съоръжения да има на езерото "Ариана", пред НДК, в "Люлин" и "Младост".

Шестима българи са удостоени с орден на президента на Италия. Карло Адзелио Чампи ги удостои с високия орден "Звезда на италианската солидарност" по повод Празника на националния трибагренник. С титлата "велик кавалер" на ордена е удостоен професор Стефан Данаилов, министърът на икономиката Румен Овчаров, депутатът Соломон Паси и политикът Иван Станчов. "Командор" получават

кметът на София Бойко Борисов и преводачът Симеон Тодоров.

Танцовата двойка Албена Денкова и Максим Ставински постигна най-големия успех в спортната си кариера - първи златен медал на Световното първенство, който е и първи златен медал в историята на фигурното пързалане на България. Българите са носители на сребърен медал в Дортмунд през 2004 г., бронзов - във Вашингтон, два сребърни от европейските първенства през 2003 и 2004 г. Танцовата двойка се класира на пето място на олимпиадата в Турينو.

Писателят Илия Троянов, който е българин, пиещ на немски, спечели наградата за белетристика на Лайпцигския панаир за новия си роман "Колекционерът на светове". Троянов е бил номиниран заедно с четирима немски автори.

Евродепутати искат замразяване на сделката на "Бояна филм" ЕАД. Те заявяват, че филмите, които е създал Киноцентърът, са част от културното развитие и разнообразие на Европа. След 1989 г. Киноцентърът няма дългове и кредити и завършва 2005 г. с рекордна печалба.

Големият български пианист Юри Буков почина през март. Неговата бляскава кариера започва

още през 1946 г., когато става лаурет на международни конкурси. Юри Буков живее и твори в Париж, като концертира в най-известните зали на Европа, Азия и Америка. Дълги години оглавява

културно-просветното дружество "Иван Вазов" в Париж. "Аз съм гражданин на музиката", казваше за себе си нашият известен пианист.

ТАНЦОВ СЪСТАВ “КИТКА” В БРАТИСЛАВА

ИНЖ. Д-Р РАЙЧО ВЕЛЕВ

Поредната добра изява на танцовия състав “Китка” от Бърно се състоя през март тази година в рамките на българската вечер в Братислава. Там съставът гостува със своя програма по покана на местния българския клуб. Вечерта беше организирана във връзка с националния празник на Република България - Трети март. Подходящо подбраната и добре подготвена за целта зала в културния дом Ружинов бе мястото където танцьорите на състав “Китка” представиха своето умение. Нагиздени в нови носии, горещо аплодирани от участниците в празника, те представиха фолклорна програма по собствена

хореография. Въодушевени от сърцатото изпълнение на състава, гостите масово

ставаха от местата си и се хващаха на общото право хоро. Последваха дунавско и дайчово хоро, надиграване в ръченица. Създадената атмосфера отвори простор за танцови изяви. Унесени от магията на българските ритми, в хората се включваха и гости, които за пръв път се докосваха до нашия фолклор. Горещите аплодисменти в края на програмата бяха най-голямата награда и удовлетворение за танцьорите от състава. Те бяха и са заслужено признание за положения през годините упорит труд. Труд, довел до днешния облик на танцовия състав “Китка” и правещ го желан участник в българските празненства. ■

Фото: Станислав Хлуп

МАРТЕНСКИ ПРАЗНИЦИ В ОСТРАВА

СИРМА ЗИДАРО-КОУНОВА

В началото на март Българският културно-просветен клуб в Острава почете 128-та годишнина от Освобождението на България и Първи март. Залата на остравския клуб се оказа малка за многобройните българи, дошли да отпразнуват тези традиционни български празници. Между гостите на празника бяха посланикът на България в Чехия Мартин Томов със семейството си, новият български консул в Прага – Татяна Караджова и г-жа Ваня Заякова от фирма “Диамант”.

С тези мили празници ни поздрави ученичката от трети клас Сандра Хлубкова – най-добрата ни малка декламаторка. От името на чешките приятели и членове на клуба трогателно приветствие на чист български език поднесе Михаела Цакова от осми клас. Спомнихме си и позабравеният вече Ден на жената. На този празничен ден посланик Томов покани на чаша българско вино всички присъстващи и се раздели тържествено с българите от Острава. Благодарихме му за помощта и съдействието, които ни оказваше през шестте години на своя мандат и му пожелахме здраве и необхо-

димата доза щастие и късмет в дипломатическата кариера.

Мартеничките, които повече от нас бяха вързали за здраве и късмет и дегустацията на български вина и специалитети, поднесени от Ваня Заякова, обогатиха още повече празничната атмосфера. Вечерта завърши с хора и ръченици в изпълнение на танцовия състав “Пирин” от Бърно с художествен ръководител Георги Георгиев. Накрая всички присъстващи “извиха” традиционното право хоро. Вечерта бе незабравим празник за българската общност в Острава и региона. ■

“ПИРИН” В ХАРТМАНИЦИ

ГЕОРГИ ГЕОРГИЕВ

За трета поредна година сдружение “Пирин” с подкрепата на Министерството на културата на Чешката република и Южно-моравската област организира традиционната танцова лагер-школа, в която взе участие танцовият състав на сдружението. Лагер-школата се проведе от 7 до 9 април 2006 г. в Хартманици. Като лектор отново

бе поканен професионалният хореограф Николай Николов от музикалното училище в Котел. Бяха поставени три нови танца от различни етнографски области на България.

От началото на тази година редовете на танцовия състав “Пирин” се разраснаха с нови членове-българи, което е предпоставка за по-богата дейност и по-активни сценични изяви.

Освен участието в традиционните концерти на малцинствата и фолклорните фестивали в Бърно, танцовият състав “Пирин” ще се представи и на концерта при откриването на фолклорния фестивал “Ф-сцена” на 22 юни в двора на крепостта “Шпилберк” заедно с професионалния ансамбъл “Ондраш”. ■

НИЕ ВЕЧЕ МОЖЕМ ДА ЧЕТЕМ И ПИШЕМ

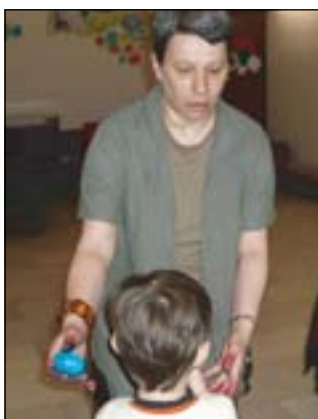
Празник на буквите в българското училище в Прага

ЛОРА ВЛАДИМИРОВА

“Всички букви зная, мога да чета, имам си прозорче светло към света!”, заяви-ха гордо Айрин, Каролина и Памела на своя първи празник на буквите. Той, естествено, беше в българското училище “Д-р Петър Берон” в Прага, което специално за случая се бе превърнало в горско училище. В него трите първокласнички имаха труден урок – да покажат на всички, че вече знаят буквите и могат да четат. За да направят това

им помогнаха другарчетата им от трети клас. Те дълго ги изпитваха, в стихчета и песни, разбира се, дали знаят азбуката, дали знаят кои са нейните създатели и какво означават буквичките. И на всички въпроси трите първокласнички отговаряха, също в стихчета и песнички, отлично. И показаха на всички гости на тържеството, че вече могат да се разделят с букварчето, първото им другарче в училище и да поздравят новата си приятелка – читанката. Казаха им също колко е хубаво да си в първи клас, осо-

бено когато имаш такива приятели като буквичките. Или като третокласниците, които ги бяха посрещнали в училище в първия им учебен ден и ги придружи-ха и на първия им празник. Не забравиха да благодарят и на своята учителка – г-жа Тошева, която им бе отворила първото светло прозорче към света. Разбира се, очакваха ги още много усилия и труд и още много светли прозорчета към света на знанието. Трите първокласнички вече бяха направили своята първа стъпка към този свят. ■

НА ВЕЛИКДЕН С “ВЪЗРАЖДАНЕ”

ЛОРА ВЛАДИМИРОВА

И тази година членовете на сдружение “Възраждане” се събраха в българското училище в Прага, за да бъдат отново заедно на най-светлия християнски празник – Великден и да се поздравят със стародавното “Христос възкресе – во истина възкресе”. Събраха се, за да си пожелаят здраве и радост, смирение и обич към

ближните, вяра и надежда за светли бъдещи дни. Разбира се, на импровизираното тържество бяха и децата от неделното училище, които, както всяка година, поздравиха своите родители и гостите на тържеството с великденски песнички. Поздрав към членовете на сдружение “Възраждане” отправи и участникът в миналогодишния концерт на младите български таланти Филип Зайков с из-

пълненията си на пиано и цигулка. С помощта на Галя Петрова, учителка в неделното училище, децата показваха уменията си в боядисване на великденски яйца и в речитиране на стихчета, посветени на светлия християнски празник, докосващ се със своята символика до всички нас. ■

ИМА ЛИ НАДЕЖДА ЗА НАДЕЖДА СЛЯПАТА ?

Забележителен моноспектакъл на Мария Статулова на пражка сцена

АСЕН МИЛЧЕВ

По покана на Българския културен институт в Прага на местна сцена гостува известната българска актриса Мария Статулова. Тя изнесе моноспектакъла “Надежда сляпата” от Боян Папазов в театър “V Reznické”. Онези наши сънародници от българската диаспора, които не успяха по различни причини да видят тази забележителна постановка, има за какво да съжаляват - пред нас се представи една изключителна актриса, израсла неимоверно през последните години. Тя разкри пред развълнуваната публика различните душевни състояния на своята героиня – сляпата Надежда, която разкарват през различни домове за хора с увреждания.

Какво е интересно да се знае за самата пиеса? Че макар и писана преди около 30 години, когато поради дисидентския ѝ характер не е било възможно да бъде показана, тя и днес привлича вниманието със задълбоченото третиране на общочовешките проблеми за отношението на обществото към слабите, нещастните, болните, сакатите...

Самият автор на пиесата разказва, че още през 1980 г. са искали да я поставят в театър “София”, когато директорът му, драматургът Кольо Георгиев, се е надявал, че може да я “прекара” през цензурата, което, разбира се, не станало. Главната и единствена роля трябвало да изпълнява Катя Паскалева. Репетирали в нейния апартамент. В текста си Катя имала любим откъс – за лудата “нефелна” крава Маруся, с която новите чорбаджии в стопанството не успели да се справят – нито давала мляко, нито искала да влочи оглавника. Затова я заклали. Четяла и плакала. Малцината, на които Паскалева е разказвала за детството си, разбирали защо тя се трогвала толкова дълбоко от историята на Маруся. Но по-важно е може би друго. Почитателите на голямата ни актриса, която за жалост толкова рано ни напусна, сигурно и досега си спомнят как Катя Паскалева сякаш умееше да играе и с гърба си. Например във филма “Козият рог”, когато облеche за първи път истинска женска рокля – влезе в кадър с нея и се отдалечи величес-

твено в дълбочина. По същия убедителен начин игра с “гърба си” и Мария Статулова по време на част от представлението в Прага, пренебрегвайки на пръв поглед един от основните закони на сценичното

изкуство, което повелява артистите да стоят по възможност винаги с лице към публиката. Но нейната игра “гърбом” имаше такова внушение, че никой дори не забеляза това отклонение от канона. Тя превръща текста на пиесата в изповед, която публиката бездиханно следваше. Умилително страшна и смешно вярна. Всички разбраха и изблиците, и мълчанието ѝ.

Ето какво споделя актрисата за пътя, който е извървяла, докато стигне до същността на ролята си: ...“Тордея се, че тази пиеса е личен подарък за мен от преди около 25 години. Може би тогава не намерих сили да направя ролята или не ме занимаваха много от темите в нея, но днес, когато пораснах, не мога да не видя лицемерието, убийството на хора, физическо и психическо, съзнателното им довеждане до истерия, пиянство, опиати, унищожаването на човешката самоличност, ежедневната подигравка с достойнството, с вярата в Бога и в човека. Интересува ме чувството за хумор на слепия и луд човек, духа му и усмивката, с която поздравява света, въпреки всичко.

Добре, че не разбира според представите на нормалните хора. Ние се смеем на лудите, но те не от щастие са полудели, гледаме на тях като на шутове и забравяме, че имат чувства, гордост, че могат да опрощават, да се смеят и дори да бъдат снизходителни. Ние, другите хора, само се мислим за умни, добри, великодушни... може би...”

След магията на сцената, подклаждана от таланта на Мария Статулова, оставаш очарован от играта ѝ и разбираш защо в момента театрите в България отново са пълни с публика. Оставаш и с внушението за нещо горчиво – май и в наше време, когато се мъчим да се мерим с европейския аршин, нямаме основание да се гордеем с някакви значими постижения в отношението си към аутсайдерите на обществото. Така тази пиеса, особено по начина, по който я представя Мария Статулова, се превръща в своеобразен призив – нека битката за правата на унижените да продължи! И тук като че проблисва мъничко надежда за Надежда сляпата и хилядите като нея. ■

Дилиана Георгиева, Кирил Беровски, Маргарита Ганева и Асен Шопов на пресконференцията в хотел "Мъовенпик"

РУЙНОТО СЛЪНЦЕ НА БЪЛГАРИЯ

МАРИЯ ЗАХАРИЕВА

Във фирмата BGK&T царят типично българска атмосфера – приятна, топла и до болка позната. Българската керамика и китениците, както и бутилките марково вино, ме “пренасят” неусетно в Родината. Пред мен седят собствениците на фирмата Кирил и Иванка Беровски, които са един невероятен семеен тандем. Разговаряме не само за проведената по тяхна инициатива презентация на български вина с поетичното мото “Руйното слънце на България” в хотел “Мъовенпик”, но и за виното и живота изобщо. Моите събеседници са от онзи застрашен от изчезване тип хора, които наричаме “истински българи” и чиито мъдрост и добро самочувствие са наистина заразяващи.

Как възникна идеята за първата по рода си презентация на български вина в Чехия, проведена по ваша инициатива? **Иванка Беровска.** Идеята да направим представяне на български вина възникна още преди две години. Винаги сме смятали, че България има достатъчно качествен продукт, който може да покаже и то на високо ниво. През изминалите две години трябваше да убедим не само различните институции, но и конкуренцията, че идеята ни има живот. Ние сме в добри контак-

ти с всички фирми, които внасят български вина. По принцип виното е един стратегически продукт за България и то има своето място наравно с туризма, независимо че на чешкия пазар все още не е достигнало нивото, което заслужава. Миналата година на една изложба за винни дестилати, като бяхме заедно в един общ щанд, заинтересувахме много повече посетителите с българските вина, отколкото когато се представяхме поотделно. Решихме, че настоящата година, в която страната ни се

подготвя за влизане в Европейския съюз, е много подходяща за първи опит да покажем на чешката общественост, особено на специалистите тук, че България заслужава да има достатъчно добро място и на чешкия пазар със своите прекрасни вина. Смятаме този наш пръв опит да се превърне в традиция и всяка година около Трифон Зарезан и Първи март да има представяне и празник на българските вина.

Как оценявате проведената дегустация на над 100 вида марково българско вино?

Кирил Беровски. По отношение на форума мога да кажа, че е положена основата и сега трябва да вървим все по-напред. Нашата мисионерска работа беше да убедим останалите колеги, които внасят български вина и са много по-силни от нас, да участват. Например, фирмата “Белведере”, която също участва, е френски субект. Оценяваме много положително това мероприятие и ще правим всичко възможно

Кирил Беровски с председателя на Асоциацията на сомелиерите Иво Дворжак

Иванка Беровска и австрийското търговско аташе

то да се превърне в традиция, като може да се разшири и с други продукти. Това е един наистина сериозен начин за налагане доброто име на България.

И. Б. Много важно е, че при това самостоятелно представяне на български вина на чешкия пазар, имаше представители от много организации. Ние изпратихме поканни на всички български организации, както и на чешки институции. Трябва да кажа, че бяхме почетени от представители на чешкия парламент и от редица дипломати. Това показва, че България има добро име в Чехия.

Кога възникна вашата фирма и как се насочихте към дистрибуцията на българските вина?

И. Б. Ние със съпруга ми сме завършили в Чехия и тук сме прекарвали най-прекрасните си години. След като нашите деца порастнаха и поеха своя път, решихме да се насочим към още едно предизвикателство – виното. Фирмата съществува от 1998 г., но от 1999 г. се занимаваме усилено с внос на вино. За съжаление, по време на наводнението през 2002 г. загубихме прекалено много, вината ни бяха заляти и това ни върна на изходно ниво. Но ние сме упорити, продължаваме да внасяме само качествени български вина и вярваме, че това ще ни даде шанса не само да стъпим отново на крака, но и да направим така, че качествените български вина да заемат достойното място, което заслужават.

К. Б. Искам да кажа, че само 20% от завършилите и останали да живеят в Чехия българи търгуват с България. Останалите българи продават своя труд на чужди фирми, което е по-лесно. Но за да направиш фирма и да си в известна степен рекламно лице на България изисква изключително големи усилия. Трудно е да се търгува с България. Ние, например, имаме добри позиции на Морава. Можем да продаваме чешки вина и да живеем спокойно, защото това е много по-лесно и бързооборотно. Не казвам, че всички

трябва да продават български стоки. Но всеки има право на избор и когато си избрал определена позиция, трябва да я държиш.

Вие вече имате изградена добра фирмена стратегия, какво постигнахте през изминалите години и какви са вашите цели в близко бъдеще?

И. Б. Трудно е да се разработи нов пазар, но още по-трудно е да се възстанови стар пазар, което ние, може да се каже, че за тези 6-7 години правим в Чехия. България е имала много силни позиции във вноса на вина по социалистическо време. След това идва период на забравя на българското вино, защото сме бивша социалистическа страна. Направихме една пътека за завръщането на българските вина на чешкия пазар. Може да дойде времето, когато ще можем да кажем: “Ние не продаваме само вино, продаваме и марка (както казват французите), продаваме българско вино”.

К. Б. Може да се каже, че сме първата фирма, която започна да внася целенасочено качествено българско вино. Пазим архив на фирмата – във всяко едно изда-

ние пише “българско вино”, ние не рекламирахме само фирмата, а основно - българските вина. На едно търговско изложение ме попитаха: “Г-н Беровски, появяват се мощни фирми като “Белведере”, какво ще правите с конкуренцията?” Аз отговорих, че не ме е страх от конкуренцията и се радвам, че се е появила мощна фирма, която ще пропагандира българските вина.

И. Б. Трябва да кажем, че и г-н Тодоров има подобна политика като нашата. Във фирмата “Тодорофф” се гради марката. Залагайки на идеята за “изкуство и вино”, фирмата се стреми да наложи доброто име на България, продавайки само качествени вина.

К. Б. Но тук искам да засегна още един въпрос. Ние сме от хората, живеещи и работещи зад граници, т.е. сме част от българската диаспора в Чешката република, но не членуваме в нито една от официално регистрираните организации в Чехия. От друга страна активно и съобразно своята компетентност и възможности, участваме в определени мероприятия. Защо не участваме като активни членове и защо не сме записани?

Иван Вискочил, Анифе Вискочилова и Кирил Беровски

Не е необходимо да сте записани...

Да, даже и човек да не е записан в някаква организация, той трябва да се чувства член на всички организации, защото е българин. Някои се обръщат към мен и ме питат: “Абе, ти не членуваш в тази организация, защо помагаш?” Аз на никой не съм обърнал гръб и колкото мога, помагам. Не е важно да си член, важно е какво правиш за българската диаспора тук. Много лесно е само да стоиш и критикуваш.

На тази дегустация сте успели да обедините повечето български фирми-дистрибутори на вина като “Тодороф”, “Диам”, “Ритон”, “Танев”, а това е много трудна задача, защото българите в чужбина са разединени като цяло. Друга ваша заслуга е, че събрахте толкова много хора в един наистина реномиран хотел, за да оценят качествата на българското вино.

И.Б. Искам да подчертая, че и колегите имат заслуга, защото всъщност си разделихме разходите по цялата акция. Всеки един от участниците бе съорганизатор. Ние изнесохме на плещите си организацията, но финансовите разходи поеха всички заедно. Показателно в случая е, че българите помежду си могат да работят съвместно, когато имат като общ интерес представянето на България и създаването на по-добро име на страната ни. Такава среща не може да има никакви чисто комерсиални цели, тя не може да се изчислява в пари. В случая е важен имиджът, който градим. Впоследствие получихме много поздравления и благодарности, което ни радва много.

На пресконференцията, която организирахте, нашата търговска представителка Дилана Георгиева цитира интересни статистически данни за износа на българското вино. Оказа се, че държавите, в които то се консумира най-много са Русия, Полша и Германия.

Какво е положението в Чехия?

К.Б. Квотата за бутилирани български вина в Чехия общо взето се изпълва, но не е така с квотата за т.нар. наливни вина. Чехия е една много малка страна, с изключително затворен и тежък пазар.

И.Б. Чехите произвеждат само около 50% от общото количество вино, което консумират. Останалите 50% се внасят. Ние заемаме сравнително малък дял от пазара, защото България дълги години не е внасяла в Чехия или е внасяла само нискокачествени трапезни вина. В последно време стремим се да подобрим качествата на вината. Но съществуват и фирми-еднодневки, които се стремят към бърза печалба и внасят нискокачествени вина. От друга страна

солидната фирма “Белведере”, например, е закупила масиви в България и прави инвестиции в нови, млади лози, за да могат да произвеждат качествени вина. И фирмата “Диам”, чийто производител е в Асеновград, се стреми да внася и вина, които да отговарят на европейските стандарти.

Вие сте автори на единствената книга за българските вина, излязла в Чехия? Кое ви подтикна да я напишете?

И.Б. Действително сме автори на първата книга, издадена на чешки, за българските вина, която раздадохме по време на акцията. Смятаме, че така популяризираме не само вината, защото книгата съдържа както данни за сортовете вина, така и данни за културата на България, в нея има и традиционни кулинарни рецепти. Чехите дори ни се обаждат, че са прекарвали много добре в България, следвайки винните пътища, които сме описали.

К.Б. Тази книга я писахме в много тежък момент – след наводненията, които ни сполетяха, но вървим напред и ако колегите ни гласуват отново доверие, можем и занапред да организираме подобна презентация.

Какво е според вас мястото на българското вино на световния пазар?

И.Б. Ако България прецизира своята стратегия за производство на качествено вино, българското вино ще запази своята позиция, но за съжаление, у нас често се подценява качеството. Световната тенденция е висококачествените вина да запазят своето първенство, а цените на средните вина да се понижават непрекъснато. България има продукт, с който може да се покаже на европейския пазар, но за жалост голяма част от производителите са се насочили към необятния руски пазар, където все още може да се внася почти всичко.

К.Б. Трябва да кажем съвсем откровено, че България никога няма да произведе световноизвестни вина от типа на френските, например, тъй като става въпрос за климат, технологии и т.н. Но от друга страна ние сме точно под този връх на световноизвестните вина и България трябва да запази мястото си.

Кои са най-хубавите български вина?

Предимно червените. “Мавруд” е най-известната сред чешките среди като сорт, който го няма в света. Затова България повече се свързва с “Мавруда”. Много добре се котират и “Каберне Совиньон”, “Мерло” и “Кивета”.

Мои познати чехи похвалиха много нашите розета...

И.Б. Най-добрите розета са на Свищов и на Дамяница.

Г-н Танев ли дистрибуира вино от Свищов?

К.Б. Да, г-н Танев, а нашата фирма дистрибуира вина Дамяница.

А къде може да се купи вашето вино?

К.Б. Този въпрос ми го задават често. Ние категорично отказваме нашите вина да се продават в супермаркетите, защото, според мен, там няма място за качествени български вина. Там никой няма да ви каже какво представлява това вино. Освен това складовете им за съхранение не са добри. Температурата също не е винаги подходяща. Нашите вина се продават тук във фирмата или в специализираните магазини в цяла Чехия. Вече имаме изградена мрежа. Вината ни се купуват от фирми, които държат на качеството и често ги използват като рекламни предмети, т.е. те ги отчисляват като рекламни предмети и лепят логото си на тях. А това за нас също е една добра реклама, защото можеш да произвеждаш най-добър продукт, но друг е въпросът как ще го презентираш и как ще го продадеш.

И.Б. България като цяло има нужда от добър лобинг.

К.Б. А този разговор е добър повод да благодаря на списанието и лично на Вас, че сте се заинтересували от една не много голяма фирма като нашата. Желая на списанието много успехи и все по-често се надяваме, че ще бъдем уважавани от доброто, написано в него. ■

В края на февруари фирмата BGK&T организира първата специализирана презентация на български вина “Руйното слънце на България”, в която взеха участие и фирмите “Тодороф”, “Диам”, “Танев”, “Ритон” и “Белведере”. Акцията се проведе под патронажа на Посолството на Република България в Чешката република. Между гостите бяха членове на Чешкия сенат и парламент, както и членове на Асоциацията на сомелиерите в Чехия, известни артисти. В приятната атмосфера, царяща в хотел “Мювенпик”, посетителите имаха възможността да дегустират над 100 вида вино и да се запознаят с филм за българското винарство. В проведената след официалното откриване пресконференция взеха участие извънредният и пълномощен министър на Република България в Чехия Маргарита Ганева, търговската представителка на Българското посолство Дилана Георгиева, представители на фирмите-участници, много журналисти.

БЪЛГАРСКИЯТ ПРЕМИЕР СЕРГЕЙ СТАНИШЕВ БЕ НА ОФИЦИАЛНО ПОСЕЩЕНИЕ В ЧЕХИЯ

ИВАН ИВАНОВ

През февруари тази година българският премиер Сергей Станишев бе на еднодневно посещение в Прага. Следящите отблизо българочешките взаимоотношения сигурно са направили връзка между него и последвалата след месец информация за продажбата на ТЕЦ Варна на чешкия гигант CEZ. Предлагаме ви няколко по-интересни момента от състоялата се пресконференция, в увода на която българският министър на икономиката и енергетиката Румен Овчаров и чешкият министър на промишлеността и търговията Милан Урбан подписаха договор за изменение на Договора между България и Чехия за насърчаване и взаимна защита на инвестициите. А ако това дълго заглавие на договора не ви говори нищо конкретно, пояснението ми е скрито в изречението малко по-нагоре, в което се споменава Варненската електроцентрала.

Това, което първо направи впечатление на журналистите е фактът, че двамата премиери се обръщаха един към друг с малките си имена. Дали в това играеше роля старо приятелство или взаимните симпатии на лидерите на две леви партии, една от които е пред избори, не стана ясно. Но факт е, че чешкият премиер Иржи Пароубек започна уводното си слово по следния начин: “Мили Сергей, срещаме се по много добър повод и се радвам, че мога да продължа нашия взаимен диалог, за който говорих с президента Първанов.

Балканите спадат към областите, които са от изключителен интерес за нас и ние вече гледаме на България като на член на Европейския съюз. Ние сме от първите страни, които ратифицираха договора за бъдещото присъединяване на България към Евросъюза. Искам да изкажа удовлетворението си от успеха на чешките инвестиции в България, които достигнаха 440 милиона долара, което никак не е малко.”

“Мили Ирко”, започна от своя страна Сергей Станишев и изрази своята радост, че Чехия е в първата десетка държави, които са инвестирани в България. Поясни също от какво значение е за нас влизането ни в Евросъюза. Станишев също поясни, че броят на чешките фирми в България е над сто и че вече има конкретни договорености за много нови проекти. Акцентиран бе фактът, че броят на чешките туристи у нас през миналия сезон е надхвърлил цифрата 140 000 и има тенденции за понататъшното повишаване на броя им. Важен момент бе и споменатото българско лоби в Прага от заемащи високи министерски постове лица, които са били студенти в Чехия.

На въпросите на журналист за шансовете България да влезе в Европейския съюз на 1 януари 2007 г., Станишев поясни, че на нас се гледа с много по-строго око, отколкото на страните от предишната вълна на разширението. “Много по-лесно се наблюда-

ват две страни, отколкото десет наведнъж”, каза той. В последвалите въпроси около промените за тендера за продажба на ТЕЦ Варна двамата премиери отговаряха максимално абстрактно и избягваха коментар по въпроса защо първият кръг, спечелен от руска фирма е бил анулиран и дали подобна ситуация не може да се повтори. В края на пресконференцията Иржи Пароубек заяви, че за разлика от евроскептичния президент на Чехия Вацлав Клаус, той смята да работи в европейска посока и декларира, че това ще е основен момент в неговата предизборна кампания. Фактът, че президент на новоприета страна на съюза може да бъде евроскептик, направи много силно впечатление на колегите журналисти от българските медии и бе обект на коментари и след приключване на пресконференцията. ■

СТАНИСЛАВ ЯНЕВСКИ

ПЪРВАТА БЪЛГАРСКА HOЛИВУДСКА ЗВЕЗДА

МАРИЯ ЗАХАРИЕВА

140 млн. долара струва поредният хит от поредицата за Хари Потър с участието на българина Станислав Яневски. В началото на годината “Хари Потър и огненият бокал” стана петият най-гледан филм отвъд океана, след като приходите от него преминаха 600 млн. долара. Филмът се нареди на осмо място в световната боксофис класация със сумата 888 млн. долара. 6 000 негови копия се разпространяват в 19 държави. Станислав Яневски е първият българин, снимал се в суперпродукция, при това неговият герой Виктор Крум послужи за модел на световноизвестната фирма за детски играчки Lego. Може да се каже, че благодарение на Яневски, светът отново научи за България.

ХОЛИВУДСКА ПРЕМИЕРА В СОФИЯ

В края на ноември в София се състоя първата по рода си за България холивудска премиера на филма “Хари Потър и огненият бокал”. За първи път в България за премиера на свой филм пристигна холивудският режисьор Майк Нюъл, придружен от Станислав Яневски, изпълнителя на Виктор Крум в четвъртата серия на поредицата за малкия магьосник Хари. “София е четвъртият град, в който идваме... Причината да съм тук е ето това момче, което вие добре познавате. Много исках да направим премиера тук в чест на Станислав и неговата страна... Мисля, че филмът е добър - ние се гордеем с него, а Станислав е чудесен, страхотен актьор” – сподели режисьорът Майкъл Нюъл на пресконференцията в хотел “Шератон”. Ден преди това в София ленд “Потър мания” организира фен среща на Станислав, на която 2 500 почитатели крещяха в полула неговото име и му бяха подготвили също толкова въпроси. “Беше невероятно, чувствах се като на лондонската премиера” – сподели по-късно Яневски по повод срещата си с феновете.

РОЛЯТА МИ НА ВИКТОР КРУМ Е УСПЕХ И ЗА БЪЛГАРИЯ

Това твърди 20-годишният Станислав, чието име дълго време е обвито в тайнственост. Фирмата “Уорнър Браздърс” му забранява да говори за хонорарите си, както и да разказва подробности за семейството си. Но вече знаем, че бабата на Стан е била артистка, а майка му – балерина. Той има и по-малка сестра, която преди него е прочела книгите за Хари Потър. Стан не бил запален по книгите и филмите за Хари преди да го ангажират, но после бързо наваксва. Всъщност младият българин попада във филма съвсем случайно. Продуцентите провеждат кастинг в София, на който нито един от хилядите кандидати не е одобрен. Колкото и да е странно, търсеният за ролята на Виктор Крум българин е открит в един лондонски колеж от директорката на продукцията Фиона Уиър.

Впоследствие го канят на две поредни срещи, които Станислав пропуска заради ангажименти в училището, но накрая получава ролята. На първото прослушване трябвало да изиграе сцената, в която е влюбен в Хърмаяни. Режисьорът Майк Нюъл го карал също да се нервирва, да вика и да говори на български. Това, че владел английски не било от особено значение, защото в книгата на Джоан Роулинг Виктор Крум е капитан на българския отбор по квидич и във филма трябва да говори с твърд български акцент.

КОЙ Е ВИКТОР КРУМ И КАК ПОПАДА В КНИГАТА НА ДЖОАН РОУЛИНГ

Когато Джоан Роулинг пише книгата си “Хари Потър и огненият бокал”, на Световното първенство по футбол през 1994 г. Българският национален отбор печели рекорди. “Мачкахме отборите един след друг. Един отбор от държава, която светът не познава. Но тогава ние, както се казва, се турихме на картата след това първенство и сигурно това е заинтригувало Джоан Роулинг да напише за българския отбор по квидич в четвъртата книга” – казва Станислав. А, както вече знаем, разликата между футбола и квидича е главно в метлата. Квидич е любим спорт за млади магьосници. Практикува се от 14-членен отбор с летяща метла.

Най-добрият играч на квидич в магическия свят е Виктор Крум, капитанът на отбора “Врачански лешояди”. Негови съотборници са Иванов, Димитров, Левски и Зограф. До последния момент Виктор Крум остава непобеден от Хари. Всъщност младият българин не е описан в книгата с най-положителни качества – той е грубоват и недоляпан. “Според мен Роулинг е имала представа за един човек от Балканите, човек от байганьовски тип. Човек, който носи палта от овча кожа, от вълна. Виждали са ни като староременен тип хора. Във филма обаче е по различно.”

ЛЕТЕНЕТО С МЕТЛА БЕШЕ ЕДНО ОТ НАЙ-ТРУДНИТЕ НЕЩА НА СНИМАЧНАТА ПЛОЩАДКА,

твърди Станислав, който блестящо се справя с ролята си, в която героят му повече действа, отколкото говори. “Снимачният екип беше помислил за всичко. За да не ни боли, когато държим држката на метлата между краката си, получихме специални възглавнички... Атмосферата беше страхотна – спомня си Стан. - Бяхме като едно семейство, над 700 актьори играха във филма.” Стан не се страхува да участва в каскадьорските номера, като рядко използва дубльор и това до голяма степен дължи на своето атлетическо телосложение. Не е получил уроци по актьорско майсторство, но са ги обучавали за подводните сцени и е учил стъпките на валса, за да може да танцува с Ема. Младият актьор смята, че също като Виктор Крум е силен физически, но се различава от героя си по това, че е контактен, а не мълчалив и саможив. За свой най-голям приятел и съветник на снимачната площадка смята режисьора Майк Нюъл. “Това е първата ми роля, нямах никакъв опит, но благодарение на наставленията на Майк, подкрепата на колегите ми, както и на факта, че много исках да се докажа в този филм, да

покажа, че са ме избрали, защото съм най-добър, успех.”

ПРАВЯ ВСИЧКО ОНОВА, КОЕТО ПРАВЯТ ХОРАТА НА МОЯТА ВЪЗРАСТ

Станислав смята, че е обикновено момче на 20 години, което просто е имало късметта да изиграе ролята на живота си - Виктор Крум. Иначе не се чувства като звезда. Просто смята, че е станал известен. “Определено съм късметлия. Но се стремя да си остана земен човек и да не се заслепявам от славата.” Продължава да се среща със същите приятели, да гледа филми, да слу-

ша музика, да спортува и да се забавлява като всички хора. Също така много обича да ходи на Витоша и да кара ски.

АЗ СЪМ ГОРД, ЧЕ СЪМ БЪЛГАРИН И ЗА МЕН Е ЧЕСТ ДА ПРЕДСТАВЯМ БЪЛГАРИЯ В ТАКЪВ СВЕТОВЕН МАЩАБ

Много слухове и клюки се изсипаха по адрес на Станислав в онлайн пространството, след като стана известен. Една от тях е, че ненавижда България. Самият той смята, че за всички актьори се пишат какви ли не глупости и измислици. Стан не им обръща внимание, защото се концентрира върху нещата, които имат значение за него. Обича България и затова неслучайно носи на лявата си ръка три гривни с цветовете на българския трибагренник. Често се връща в България и живо се интересува от съдбата на родината си. В Лондон си е взел да слуша много българска музика, а любимият му отбор е българският национален. Самата България за него е магическо място с невероятно съчетание между море и планина. ■

СТАНИСЛАВ ЯНЕВСКИ е роден на 16 май 1985 г. в София. Учил е в “Дойче шуле” и 134-то училище “Димчо Дебелянов” в столицата. От 5 години живее в Англия, където завършва гимназия и колеж. Обича да спортува – занимавал се е с тенис, футбол и ръгби, както и с вдигане на тежести.

ПЕТЪР РАЛЧЕВ И ГЕОРГИ ЯНЕВ

ЦВЕТЪТ НА БЪЛГАРСКИЯ ФОЛКЛОР ГОСТУВА В ПРАГА

ИВАН ИВАНОВ

Когато споменете имената им, сърцето на всеки почитател на българската народна музика затуптява с радостен трепет. Трудно бихте могли да намерите по-големи български музикални звезди, които с блясъка и виртуозността на своите изпълнения да завладяват публиката по целия свят и да я запознават с най-доброто от родния фолклор. В последните години цигуларят и основателят на оркестър "Орфей" Георги Янев и феноменалният акордеонист Петър Ралчев обогатяват своята музика (чийто корени остават във фолклора) и с елементи на джаз и world music. Пражката публика, която запълни почти до краен предел залата на реномирания клуб "Рокси", стана свидетел на един великолепен спектакъл, който на 9 май можете да видите отново в Lucerna Music Bar. Този път звездите на сцената ще са още повече, защото към дуото Ралчев – Янев ще се присъединят Иво Папазов и Стоян Янкулов.

Какви са впечатленията ви от концерта в клуб "Рокси"?

П.Ралчев - На чешки се казвало "ужасни". В такъв случай – ужастни, но не в българския смисъл на думата. Впечатленията ни са много добри. Просто сме очаровани как ни прие публиката и по-

добре от това едва ли можеше да бъде. Не винаги се получават толкова добри концерти с такава атмосфера! Публиката откликваше на всеки импулс, изпратен ѝ от нас.

Свирите ли често в чужбина?

П.Ралчев - Да, доста. Последните години свирим предимно в чужбина.

Намирате ли разлика в начина, по който ви приемат на различни места? Разлика има, може би, само в спонтанността, с която публиката реагира на това, което искаме да ѝ дадем.

Г.Янев - На нас тази реакция ни е много необходима, защото свиренето е един взаимен процес между музиканти и публика. Колкото повече комуникират двете страни, толкова по-добра музика се получава.

В последните години в световните музикални тенденции се забелязва повишен интерес към фолклора в цял свят. Усещате ли го и вие с вашата музика?

П.Ралчев - Да, определено. Свирили сме на много фестивали за World Music и джаз. Хората днес определено се интересуват от

музика, в която има елементи от други жанрове, различни от популярната музика и търсят в нея импровизационния момент. Бих казал, че в чужбина този повишен интерес е много осезаем, но за съжаление не и в България. В България свирим по-малко и по-рядко и нашите акции са от типа на фестивали и самостоятелни концерти.

Г.Янев - Ние и двамата сме завършили класическа музика, но фолклор изпълняваме много отдавна. Освен на сватби и на войнишки изпращания навремето сме свирели и на 150 концерта годишно. Днес нещата се промениха, но продължаваме да работим и да правим музика, защото това е нашият живот, а и фолклорът е едно от най-ценните неща, които България има.

Сега по-трудно ли е за музикантите в България да намерят професионална реализация?

П.Ралчев - За изгряващите и още ненавлезли в професията е определено по-трудно. За да се изгради един музикант, трябва да има възможност много пъти да свири на сцена. Това не става за 2-3 години. Най-плодотворната в музикално отношение епоха за нас беше от 70-те до 90-те години. Съществуваша много събори, много оркестри и конкуренцията беше голяма. Професионалните оркестри се стремяха да имат свой звук и да са ярко индивидуални. Хората се нуждаеха от тази музика, макар че не всеки имаше възможност да покани реномирано име. Тези неща след 90-те години се промениха, така както се промени и социалният живот. Ние искаме да запазим нивото, което тогава постигнахме и най-много се опасяваме да не се получи някаква пауза в приемствеността и след години младите поколения да се питат "Това българска музика ли е?" и да не стане от нея музикален експонат.

Коя е най-голямата опасност за истинския фолклор? Няма ли за това вина поп-фолкът?

Г.Янев - Това е един голям бизнес, който е днес цяла империя около "Пайнер мюзик". Аз не се вълнувам от тази музика, но естествено, тя измести както народната музика, така и много други жанрове. Когато на хората им се пуска едно и също, те без да искат свикват с това.

Аз лично на ваше място бих се чувствал много ошетен, когато някой вземе музиката, която свири и от истинския фолклор направи псевдо-фолк, който се продава.

Г.Янев - Аз се чувствам по-скоро ошетен не от музикантите, които го правят, а от хората, на които им е все едно какъв фолклор им се поднася.

П.Ралчев - Това е сложен проблем, в кой-

то играят роля много фактори. Хората, които правят поп-фолк, го правят само за пари. В това няма никакво изкуство за разлика от нашата авторска или народна музика.

Във вашата музика има елементи на класическа музика и фолклор. Коя е музиката, която е най-близко до вашето сърце?

Г.Янев - Ние сме започнали с народната музика и нашата любов към нея се е запазила до днес.

Кои бяха вашите образци тогава?

П.Ралчев - Учили сме се от много хора, не само от акордеонисти, а от всички добри изпълнители като Трайчо Симанов, Ибро Лолов, Мишо Гяуров. Най-важното е, че от самото начало ние се учихме от тях, но се стремяхме да имаме и свой почерк и да свирим с по-друга орнаментика.

С кои други изпълнители свирите, когато не свирите двамата като дуо?

П.Ралчев - Свирим често в чужбина с трио, в което сме със Стоян Янкулов – перкусии и Атешхам Юсеинов – китара. В Норвегия – с акордеониста Стиян Карстемсен, който много често ни кани. В последните години също с един сръбски акордеонист – Йолан Павлович, с който изнасяме училищни концерти, които се казват "Пътуване из Балканите". Запозна-

ваме учениците с нашите ритми и с особеностите на сръбската, българската и македонската музика.

Г.Янев Аз основах преди много години оркестър "Орфей", на който още съм ръководител. Ние свирим предимно в България, но често ни канят на сватби и по други поводи в българските колонии в чужбина.

П.Ралчев - Дълги години сме концертирали с Иво Папазов, с когото свирим и днес понякога. Наскоро по телевизията излъчваха пак общ концерт от НДК през май миналата година. Случвало се е да сме заедно, той продължава да свири на сватби и до днес. С Йелдъз Ибраимова бяхме на джаз-фестивала в Банско и редовно участваме в нейни записи.

Ще си спомните ли още кога вие двамата свирехте за първи път заедно?

П.Ралчев - Да, разбира се. Пред публика свирехме на сватба още като ученици втори курс в Музикалното училище. Иначе сме свирели заедно, а сме си ходели на гости още в началното училище. Имаше и период, когато като ученици дори живеехме заедно на квартира и непрекъснато свирехме. Признанието при нас дойде сравнително бързо, защото направихме добро впечатление на по-възрастните музиканти още като бяхме на 12-13 години и някои от тях тогава ни помогнаха да направим първите записи в Радио Пловдив. ■

МИСИЯТА НА СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ

ДИЛЯНА ИВАНОВА

В средата на IX век солунските братя Кирил и Методий създават славянската азбука и превеждат богослужебните книги на старобългарски, с което полагат основите на славянския литературен език. Днес на създадената от тях азбука пишат народите в България, Сърбия, Македония, Русия, Украйна, Беларус и Черна гора. Двамата братя са обявени за светци от православната и от католическата църква още през Средновековието, а през 1980 г. Папа Йоан Павел II ги обявява и за покровители на Европа заедно със св. Бенедикт.

КАКЪВ Е ПРОИЗХОДЪТ НА СОЛУНСКИТЕ БРАТЯ?

Кирил - Константин и Методий – Страхота са родени в Солун в семейството на висшия държавен служител Лъв. Майка им се казвала Мария. В житията се говори за българския ѝ произход, на което навежда и името на големия ѝ син – Страхота. Наложеното мнение, че двамата братя са научили български на пазара в Солун от българите е абсурдно, като се има предвид до какво съвършенство са владеели езика, за да могат да създадат азбуката и да превеждат сложните библейски понятия. Според едно от житията на Кирил той произхожда от стар аристократичен род, който е бил принуден да емигрира във Византия поради християнската си вяра. Напоследък се разпространява мнението, че неговият дядо е кан Сабин.

СЪЗДАВАНЕТО НА СЛАВЯНСКАТА АЗБУКА

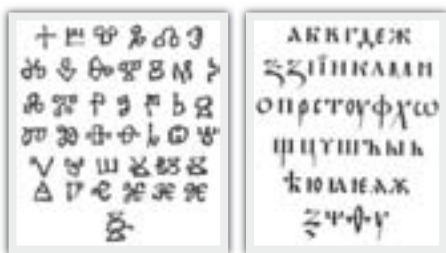
Не е напълно установена и годината на създаването на славянската азбука. За година на възникването ѝ се смята 863 г., когато Кирил и Методий са изпратени от Византия във Великоморавия по молба на княз Ростислав, за да покръстят западните славяни. Някои историци обаче считат, че тя е създадена още през 855 г. за българските славяни. Всъщност Солунските братя измислят **глаголицата**, която е графична система, изградена на основата на фонетиката на славянския език. Основните знаци са кръстът, кръгът и триъгълникът. Глаголицата се използва по българските земи до XII век. Автор на **кирилицата** е Климент Охридски. Тя е опростена

графична система на глаголицата. Първоначално е симбиоза от 24 гръцки букви и от 14 специфични славянски букви, като по-късно се усъвършенства.

МОТИВИ ЗА СЪЗДАВАНЕТО НА СЛАВЯНСКАТА ПИСМЕНОСТ

В житието на Климент, написано от Теофилакт Охридски, се казва, че “когато Методий вече бил архиепископ в Моравия, непрекъснато дарявал с благодеяния на словото си княз Борис, когото по-рано направил свое духовно чедо.” Днес някои историци смятат, че само цар Борис е могъл да мотивира Кирил и Методий да създадат славянската азбука и с това да подпомогнат отстояването на духовната независимост на българския народ. След налагането на християнството в България, пълната самостоятелност на държавата може да бъде запазена само, ако в църквата се проповядва на български.

Глаголица

Кирилица

Борис I е имал нужда от църква със собствен език. Именно тази революционна идея успява да защити Кирил пред папа Адриан II, като доказва, че славянският език е също така пълноценен като гръцкият, латинският и еврейският.

БРЕГАЛНИШКАТА МИСИЯ

Доскоро се приемаше, че славянските просветители никога не са мисионерствали в България, защото след покръстването на българския народ през 865 г. и наложението на гръцки език богослужение, Византия е постигнала целта си. Но в апокрифната Брегалнишка легенда е описана т.нар. “Брегалнишка мисия”, състояла се преди официалното покръстване на българите и имаща за цел проверяване годността на азбуката. В легендата се разказва, че двамата братя покръстват 5 400 българи в Равнец край Брегалница – ляв приток на Вардар.

ЧЕСТВАНЕТО НА КИРИЛ И МЕТОДИЙ

Началото на църковното честване през месец май датира от XII век и се празнува до падането на България под турско робство. Дотогава паметта на двамата светци се е отбелязвала поотделно, съответно на 14 февруари – денят на смъртта на Кирил и на 6 април – денят на кончината на Методий.

Първото светско честване на 24 май като празник на буквите датира от Възраждането. Смята се, че то се е провело по инициатива на Найдено Геров през 1851 г. в Пловдив, а от 1857 г. започва да се празнува и в Цариград, Шумен и Лом. В сборник с арменски пътеписи от 1813 г. обаче има описание на един свещеник, който пристъпвал през 1803 г. в Шумен на “празник на писмеността на българите” и виждал “как те пеели тъжни песни и после играли хора”. И българската емиграция чества този светъл празник първоначално в Румъния, Русия и Диарбекир, а днес – в цял свят. По създадения от Стоян Михайловски “Химн на Кирил и Методий”, Панайот Пипков съчинява музика през 1900 г. Нотите изписва на черната дъска в един час по музика и учениците възторжено подемат “Върви, народе, възродени”.

24 май е уникален български празник. На този ден българската общност в Чехия полага венци и се покланя пред предполагаемия гроб на Методий в Микулчице. ■

МАГИЧЕСКИЯТ ТАНЦ ВЪРХУ ЖАРАВА

МАРИЯ ЗАХАРИЕВА

Празникът на светците Константин и Елена, който се празнува на 21 май, е последният пролетен празник в българския народен календар. В някои райони моми и момци връзват люлки и се люлеят, в други той е голям празник на овчарите. Най-разпространено е честването на Костадиновден като празник за презпазване от градушка, а търговците смятат двамата светци за свои покровители. Народът казва, че “Еленка и Костадин носят градушката в чувал”. На този ден в Югоизточна България обаче се извършва уникален обряд, свързан с танц върху огъня, известен като нестинарство.

Нестинарството е един от най-тайнствените народни обичаи, разпространен само в някои села на Странджанска област. Смята се, че нестинарите са християнизирани езическа общност и че във вярванията на нестинарите Константин и Елена са носители на предхристиянската идея за божествата. Името на св. Константин, наричан Светока или Великият баща, е привнесено вторично. Той се смята за наместник на Бога, а понякога се отъждествява и със самия Бог. В храмовата простройка и дом на божеството, наричан конак, се съхранява иконата на св. Константин. Тя се изнася ритуално, за да обиколи храма и да участва в свещения танц върху огъня. Най-сакралната част в конака е огнището, където се вари курбанът. Пред огнището се играе и зимно време. Нестинарите са жреци, които измолват колективно благосклонност от светеца. Отношението им към иконите е като към идоли. Нестинарите спазват строги пости, не пият алкохол и се въздържат от лоши мисли и действия, за да запазят магическата си дарба. “Светият” нести-

нарски тъпан има особено значение, използва се само на празника и стои през цялата година до иконата на Св. Константин, като се предава от поколение на поколение.

Всяка година на празника на Константин и Елена лумва голям огън обикновено от дъбови клони, който се приготвя от ранни зори. Още в началото на май главният нестинар прикадява в присъствието на останалите нестинари иконите.

Акад. Арнаудов пише: “Аязмото, дето стават игри и богослужения, се намира обикновено извън село, често сред гората... Тук стават боричкания, надбягвания, хора, слагат се трапези; тук се пие и пее до вечерта, когато отново процесията се туря в движение към село, дето ще стане нощното огнеиграене... Когато се заиграе по нестинарски едно буйно хоро назад и напред, настъпил е моментът за навлизане в жаравата. Онези, които се усетят тогава “прихванати”, напускат бързо хорото, момите обикновено – най-напред, събличат

дрехи, за да останат само по ризи и бели гащи или пък не се събличат, а само се събуват боси и нагазват в огъня. Преди това те биват прикаждани от някоя стара жена с тамян, който те жадно поглъщат; палят вошена свещ и се кръстят; тъпанарите отиват да думкат при тях, сякаш настривайки ги още по-силно; и някой им дава или те сами грабват опашатата икона, която държат в ръце, когато газят в огъня...”

Ритъмът на тъпана е омамващ. Изпаднали-те в екстаз нестинари играят върху огъня, без да усещат болка. По ходилата им не остават никакви следи от изгаряния. Екстатичното състояние, в което изпадат по време на обряда, ги прави “безчувствени”. Вярва се, че духът на светеца се вселява в нестинарите, “прихваща ги” и те вещаят от негово име. Стъпват ситно-ситно, размахват ръце и подвикват “въх-въх” или “их-их”. Предсказват бъдещето на селото, предстоящите болести, градушки и войни,

както и начините за предотвратяването им. С отнесен сякаш в отвъдното поглед, нестинарите вещаят както за цялото село, така и на конкретни лица. Магическият им танц трае няколко минути. Нестинарството се счита за Божия дарба, която се предава от поколение на поколение, обикновено в едни и същи родове. Колкото повече нестинари играят, толкова по-вероятно е да се сбъднат пожеланията за добро бъдеще. След огнения танц се извива нестинарско хоро око̀ро жаравата, съпроводено от гайда и тъпан, на което и млади, и стари играят за здраве и берекет.

Днес нестинарството в България е превърнато до голяма степен в професионално огнехудоство. (Последната нестинарка баба Злата от с.Българи умира през 1970 г.) То е до голяма степен атракция за туристите по Черноморие-то и кулминационен момент на фолклорния събор в Копривщица. ■

БОЙКО ЦВЕТАНОВ

ОПЕРАТА Е ИЗКУСТВО, В КОЕТО СЕ ВЪРТЯТ МНОГО ПАРИ И ПОЛИТИКА

МАРИЯ ЗАХАРИЕВА

Бойко Цветанов пее в Европа, Азия и Америка. Вече 15 години е първи тенор на Цюрихската опера, но неговата родна сцена си остава Софийската народна опера. Тази година бе ангажиран в новата постановка на “Сицилиански вечерни” на сцената на Държавната опера в Прага.

Нашият известен тенор притежава уникален по своята красота, обем и диапазон глас – глас, какъвто рядко може да се чуе не само в Чехия, а и на световните оперни сцени. В Парма почитателите на Верди му казват, че глас като неговия не са слушали от преди Втората световна война. “Не забравяй откъде идваш” са му припомняли в началото на кариерата му, но както казва Бойко Цветанов, името му идва от романа “Под игото” на Иван Вазов и може би затова воюва цял живот.

Бойко, как стана оперен певец – това случайност ли беше или успешно реализирана мечта?

Не, не беше случайност. Аз се занимавам с пеене от шестгодишен. В училище бях солист на хора и пеех самостоятелно много народни и училищни песни. Още в първите години спечелих няколко детски конкурса. Всъщност винаги съм се занимавал

с пеене. Баща ми свиреше на китара и мандолина, живо се интересувах от музика и той ме заведе за първи път на опера.

Спомняш ли си кое беше първото представление, което видя?

Да, това беше “Кармен”.

Кой ти беше първият учител и кой всъщност най-много ти е помогнал да се реализираш като певец?

Моят първи и последен учител, ако мога така да кажа, е Чавдар Хаджиев. На него дължа най-много. Той ме изгради като певец, а до голяма степен и като личност. Разбира се, по време на кариерата си съм работил и с Борис Христов. Бях негов студент в Академията в Рим. Във Виена бях два месеца благодарение на Маргарита Лилова, която също ми помогна. Специализирах в Щатсопер. След това имах възможността четири месеца да уча при Карло Бергонци. Завърших неговата Академия в Бусето. Имах огромното щастие да уча и при Франко Корели – по мое мнение най-големият тенор на XX век. Той беше във възторг от мен. Взаимно се харесахме и обикнахме. Но, за съжаление, почина и затова контактите ми с него продължиха кратко време. Интересно е, че

в едно интервю на въпроса на журналистите в Цюрих какво ще каже за кризата сред тенорите, Франко Корели отговори: *“След като във вашия театър пее Бойко Цветанов, за каква криза сред тенорите можете да говорите?”*

На коя оперна сцена беше твоят дебют?

Първата ми премиера беше в София през 1982 г. с “Италианката в Алжир” на Россини. Отдавна беше. Вече са минали 24 години оттогава.

Как стана солист на операта в Цюрих?

В Цюрих попаднах съвсем случайно. Директорът на Цюрихската опера, който по това време беше генерален секретар на Концертхаус във Виена, ме чул, минавайки по коридора. Аз пеех репертоара си с корепетитор в една от залите. Той, изненадан от гласа, който чува, влезе в залата, помоли ме да изпея няколко арии и веднага ми предложи договор в Цюрих. Но аз вече имах ангажименти във Виена и мога да кажа, че международната ми кариера по това време беше вече започнала. Контрактът ми в Цюрих обаче ми позволи дълги години да работя в един голям театър и то сред най-известните певци на нашето съвремие. В Цюрих съм пял заедно с Хосе Карерас и Пласидо Доминго. Работил съм и с най-големите диригенти като Ламберто Гардели, Карло Франчи, Нело Санти, Никола Рескиньо, Марчело Виоти, Рикардо Шайи, Ралф Вайкерт.

Какви спомени имаш от срещите си с големите изпълнители?

В Цюрих репетирах заедно с Хосе Карерас. На последната репетиция при мен дойде Грейс Бъмбри и ми каза: “Бойко, ти ще пееш на премиерата. Хосе Карерас, като те чу, получи тик и излезе от залата”. Много ме хареса и Пласидо Доминго. След неговото гостуване получих договор за четири представления в “Метрополитен”. Там трябваше да се редуваме с Пласидо Доминго. Но неизвестно защо директорът на Цюрихската опера ме изпрати точно по това време на специализация при Карло Бергонци и аз заминах вместо за САЩ за Италия.

Явно ти обичаш операта в Цюрих.

Какво е отношението на швейцарската публика към теб?

Хората ме обичат много. Миналата година имах един концерт в “Тон Хале” – това е най-голямата и известна концертна зала на Швейцария. След концерта по време на аплаузите публиката спонтанно скочи на крака и както писаха в критиките “Цюрихската публика не е ставала на крака от 30 години в чест на солист”. А там гостуват знаменити съвременни музиканти. За мен това беше най-голямото признание.

Цюрих се превърна за мен в мой втори роден град.

Може ли да се каже, че там ти е родната сцена?

Не, родната сцена за мен си остава Софийската опера. Може би, защото аз съм роден и съм израснал в София.

Но ти гостуваши и на други български сцени. Чест гост си във Варна, например...

Във Варна пея непрекъснато от началото на кариерата си. Аз обичам Варненската опера, приятел съм с директора Христо Игнатов и се надявам да пея и по-нататък.

Имаш ли любими партньори на сцената, партньори, с които обичаш да пееши най-много?

Слава богу, имах щастието да пея с Джорджо Дзуканарло, един прекрасен бари-тон, който пристигаше на спектакъл в Цюрих с въртолет от Италия и обичаше да

казва: “Аз се научих да пея, докато работих като полицай”. Наскоро пях с Лео Нучи. Преди два месеца участвах с Ренато Брузон в Цюрих на юбилейния му спектакъл на “Набуко”. Имахме голямото щастие да празнуваме неговия 70-годишен юбилей на 13 януари тази година. Мога да кажа, че Ренато Брузон заслужено се смята за най-големия бари-тон на съвремението. Пял съм и с много други величия. Достатъчно е се погледне програмата на операта. Освен това Цюрих е един театър, който бих нарекъл завод за опери. Ние правим 24 премиери годишно.

Това възможно ли е?

Да, в Цюрих е възможно.

Миналата година си взел участие в концерта “Веселина Кацарова и приятели”. Какъв беше този проект?

Това беше неин проект за подпомагане на българските деца. Концертът в Берн мина

Бойко Цветанов – Ариго, Анна Иванова-Тодорова – Елена, “Сицилиански вечерни”, Прага, 2006 г.

блестящо и понеже имаме голям успех, се събраха доста пари. Средствата от концерта предоставихме на един дом за сираци в България. Аз участвам често в подобни проекти. Даже направихме един концерт в Цюрих, благодарение на американската фирма “Дел Кемикъл” и на него пях с Петя Буюклиева една песен, която съчетаваше поп и класика и се прие много добре от хората.

Ти участваш и в редица съвременни постановки. През ноември миналата година си бил сред изпълнителите на третата част на театро-трилогията на Бойко Богданов “Мечталото” в “Сълза и смях”.

Да, Бойко Богданов е блестящ режисьор и директор на “Сълза и смях”. Той е и изключително талантлив композитор. В тази постановка изпълнявам неговите песни. Но твоят въпрос ми припомни, че през ноември тази година ще участвам в премиерата на неговата първа опера, която е посветена на влизането на България в Европейския съюз. Операта е много интересна и като драматургия, защото е направена по писмата на Георги Райчев “Еленово царство”. Това е едно, бих казал, емблематично заглавие за българската драматургия, с много символика. Драмата отразява съвременното състояние на нашата народопсихология и по-точно на нашата национална душевност, което за съжаление не е много добро.

Дори е катастрофално...

За съжаление много хора се погрижиха да е на такова ниво. И най-лошото е, че това го направиха наши сънародници – някои от т.нар. политици и бизнесмени.

Веселина Кацарова каза в интервю за нашето списание, че българите трябва да могат повече от другите, за да направят международна кариера. Дори сподели, че по отношение на българите е прилаган културен тероризъм.

Съгласен ли си с това нейно мнение?

Абсолютно, това не е голословно твърдение. С това, което ние демонстрираме в операта, можем да сме на най-високия връх. Не че сме подценявани. *Просто сме изтласквани настрани, за да не пречим на това да блестят италианци или американци.* Или както ми каза навремето един импресарио “Ако беше италианец или американец, щях да правя от тебе милиони”. Ясно е, че в едно изкуство, в което се въртят много пари, няма начин да не се върти и политика. Всичко е въпрос на договорености и на национални интереси. Не може една Италия да няма най-добрите тенори. Същото в последно време се отнася и за Америка. Сега се изтласкват напред особено много испаноезичните тенори.

Кои са твоите най-големи международни успехи?

Бих казал, че незабравимо ще остане мое то присъствие в Токио, например. Там публиката ме прие възторжено. Няма да забравя също как в Испания след спектакъл на “Лучия де Ламермур” бях буквално носен на ръце от публиката, както у нас е бил носен на ръце нашият легендарен тенор Никола Николов.

В кой град те носиха испанците на ръце?

В Билбао. Разбира се, за свой голям личен успех смятам спектаклите на “Турандот” в Барселона при откриването на театър “Лицео” през 1999 г. след пожара му през 1992 г. Там пях “Турандот” с нашата велика певица Анна Томова-Синтова. След това имам огромното щастие да пая “Турандот” и “Джоконда” с Гена Димитрова по време на турнето на Софийската опера в Япония през 2000 г. Но отново се връщам в Цюрих. От една страна съжалявам, че ограничих кариерата си до голяма степен само с Цюрих, но от друга страна там пях с най-големите оперни певци и диригенти в света и то в един прекрасен театър.

Какви роли изпълняваш и имаш ли някоя любима роля?

Мога да кажа, че съм изпял възможно най-трудните оперни партии, започвайки с Арнолдо от “Вилхелм Тел” на Росини. Това е една роля, която много малко тенори са си позволили да я паят.

Може би просто защото не могат да я изпеят...

Да, не могат да я изпеят, защото е изключително трудна и висока. Други такива роли с изключителна трудност, които съм пял с голям успех в Цюрих са Гуалтиеро в “Пиратът” и Арджирио в “Танкреди” на Росини. Това са рядко изпълнявани белкан-

тови опери. Всички бяха много приятно изненадани, защото до този момент ме възприемаха повече като спинтов тенор. Но *любимата ми роля е тази, която в момента пая.* Сега това е Ариго от “Сицилиански вечерни”. Без да искам да предизвиквам дискусии, бих казал, че това е най-трудната Вердиева партия за тенор.

В какъв смисъл?

Понеже изисква невероятно майсторство във всяко едно отношение. Първо, ролята е огромна по обем, Ариго е постоянно на сцената и има страшно много пеене. Второ, партията е много напрегната, висока, драматична и човек трябва да притежава изключително майсторство, за да може да я покрие гласово, музикално и сценично. Иначе певецът може да се превърне в един несполучливо стоящ на сцената герой.

А как попадна в тази наша постановка? Знаем, че си бил вече няколко пъти в Прага?

Да, преди 20 години пях тук “Травиата” в “Сметановия театър” по предложение на Импресарска дирекция. Точно по това време бях на едно турне с хор “Гусла” във Финландия и пътувайки из Европа, научих партията на Алфредо в автобуса. Представлението мина блестящо и аз имам много хубави спомени от този спектакъл. Преди 5 години също тук пях “Трубадур”. Аплодисментите бяха френетични. Прага е прекрасен град с изключителна архитектура. Но, за съжаление, операта тук е все още от социалистически тип. Прави се рядко изпълнявана и изключително трудна опера като “Сицилиански вечерни”, а няма почти никаква реклама в медиите, макар че участват певци с международна известност. ■

Бойко Цветанов е роден в София. Завършва Музикалната академия в родния си град в класа на проф. Чавдар Хаджиев. Дебютира в Софийската народна опера (1982 г.) През 1988 г. печели конкурсите за млади оперни певци в Билбао и в София. Специализира пеене при Борис Христов, Карло Бергонци и Франко Корели. В периода 1990-92 г. участва с голям успех в оперите на Щраус “Кавалерът на розата” и “Капричо” на сцената на Виенската държавна опера. От 1991 г. досега е член на Цюрихската опера. Гостува в Германия, Австрия, Италия, Холандия, Франция, Испания, Португалия, Дания, Япония, Унгария, Чехия, Русия и др. Бойко Цветанов има в репертоара си над 50 роли.

НАТУРАЛНОТО КИСЕЛО МЛЯКО

ЕДИН УНИКАЛЕН БЪЛГАРСКИ ПРОДУКТ

МАРИЯ ЗАХАРИЕВА

Почти всеки от нас е забелязал промените, настъпили през изминалото десетилетие в уникалния български продукт, известен като кисело мляко. В много случаи то не е вече кисело, а сладко. При това има придобитото свойство да не се разваля и да не кисва дни наред. Усещаме в него вкус на нишесте и други добавки, а променените закваски, които продължават трайността му, са безспорно полезни за производители и търговци, но не и за нас, потребителите. С други думи киселото мляко вече е изгубило традиционния си вкус.

СЪВРЕМЕННИТЕ “ПОДОБРЕНИЯ” НА ТРАДИЦИОННОТО КИСЕЛОТО МЛЯКО

Киселото мляко, което ядем в днешно време, вече не е животворният продукт, който пропагандираше в Европа руският Нобелов лауреат Иля Мечников в началото на миналия век. Днес голяма част от производителите вместо откритата от д-р Стамен Григоров бактерия **лактобацилус булгарикус** използват вносни закваски. “В киселото мляко с такива закваски, което е годно за консумация седмици след датата на производство, няма достатъчно количество живи бактерии – казва Боян Илиев, директор на “Ел Би Булгарикум”. – Това означава, че здравословният ефект на млякото върху организма не е налице.” Именно в Института “Ел Би Булгарикум” се съхранява уникалната бактерия, която при естествени условия вирее само в България. Днес Институтът е собственик и на патента за производство на българско кисело мляко.

ОТКРИВАТЕЛЯТ НА ЛАКТОБАЦИЛУС БУЛГАРИКУС

Първите писмени сведения за киселото мляко датират от VIII век. Известно е, че арменец от Цариград излекувал Людовик XI от неизлечими болки в стомаха с българско кисело мляко. Но нашето кисело мляко става известно в началото на миналия век, след като Иля Мечников установил след направена в 36 страни анкета, че най-много столетници има в България. За

елексир на дълголетие то било обявено българското кисело мляко, но все още не бил известен причинителят на подквасването.

През 1905 г. младият български учен д-р Стамен Григоров, главен асистент на проф. Масол в Института по медицина в Женева, изследвайки микрофлората на българското кисело мляко, открива и изолира под микроскоп “една пръчковидна и една кълбовидна млечнокисела бактерия”. Първи сведения за откритието си Стамен Григоров публикува в реномираното френско

списание “Ревю медикал дьо ла Романд”. По-късно пръчковидната бактерия била наречена **Бацилус булгарикус**, а кълбовидната – **Стрептококус термофилис**. Истинското кисело мляко се прави от закваска, която съдържа двата вида бактерии и е с бял цвят, гладка повърхност и нежна консистенция. Тези бактерии поддържат баланса на микрофлората в стомашно-чревния тракт и засилват имунната система. Десетилетия по-късно проф. Тоню Гиргинов внедрява за първи път уникална технология за промишлено производство на българско кисело мляко.

РЕЦЕПТА ЗА ДОМАШНО КИСЕЛО МЛЯКО

Един литър прясно мляко се вари на водна баня, като се разбърква непрекъснато, докато изгуби 1/5 от обема си. След това се охлажда до 45 градуса – трябва да е малко по-топло от телесната температура. Свареното мляко се прехвърля в порцеланов съд и в него постепенно се разтваря една лъжичка кисело мляко, като се бърка в една посока, докато се разнесе равномерно. Съдът се завива с вълнено одеяло. Подквасването продължава около три-четири часа. При разклащане на съда трябва да престанат да се образуват вълнообразни движения. Остава се да се охладят още 2 часа, за да се спре ферментацията и да се избегне прокисването му. Стара закваска се ползва само няколко пъти. ■

Д-р Стамен Григоров е роден през 1878 г. в село Студен извор, Трънско. Завършва Първа мъжка гимназия в София. Със съдействието на френския пълномощен министър в София заминава да учи в Института по естествени науки в Монпелие. По-късно продължава образованието си в Медицинския факултет в Женева. Световноизвестният бактериолог проф. Масол го прави свой главен асистент. Именно в лабораторията на проф. Масол Стамен Григоров открива млечнокиселите бактерии. След като защитава докторската си дисертация, се завръща в България и в продължение на 20 години ръководи болницата в Трън, която днес носи неговото име. Там създава лаборатория и работи усилено върху създаването на противотуберкулозна ваксина. В края на 1906 г. публикува в списание “Ла прес

медикал” в Париж статия за откриването на пеницилиновите гъбички. Като лекар в Балканската война д-р Григоров установява, че войниците, яли плесенял хляб, не се заразяват от върлуващата на фронта холера, което се дължи именно на пеницилиновите гъбички. Спасява живота на много бойци и е награден с Орден за храброст и със Златен Червен кръст. През 1935 г. Стамен Григоров заминава за санаториума за гръдоболни в Милано, където лекува болните от туберкулоза по специален метод, наречен “кура булгара” (българско лечение). След избхването на Втората световна война известният български учен се връща в България и се установява в Новоселци. Умира през 1945 г. През 1996 г. негови роднини учредяват в София фондация “Д-р Стамен Григоров.

ИРЖИ /ГЕОРГИ/ ПРОШЕК

Чешкият приятел на Васил Левски

ХРИСТИНА СТОЕВА

“Няма нищо по-назидателно и по-възпитателно за хората и народа на една свободна държава, отколкото примерът и делата на ония, които са оставили незагадими следи за доброто на обществото, в което са живели.” П. Р. Славейков

Два пъти в годината България се прекланя пред великото дело на Васил Левски. Веднъж, когато на 18 юли чества годишнината от рождението му и втори път, когато на 19 февруари отбелязва годишнината от обесването му. Но и през всичките останали дни и години той живее в съзнанието на народа като легендарен негов син, за когото ехото пренася през вековете от поколение на поколение много легенди и предания. Едно от тези незаглъхващи предания е свързано с името на чешкия инженер ИРЖИ /ГЕОРГИ/ ПРОШЕК, който още от 1869 година е голям приятел на Апостола на свободата – Левски.

ГЕОРГИ ПРОШЕК И ВАСИЛ ЛЕВСКИ

През ранната есен на 1870 година в село Алмали /сега Ябълково, Хасковско/ пристигат като строители на жп линията Одрин – Белово чешките инженери Георги Прошек, Антон Пелц и Антонин Свобода заедно с поляците Станислав Домбровский и пан Банковски. Бързо се сприятеляват с председателя на местния революционен комитет даскал Димитър Ралов и с неговия заместник Иван Попкалинов. С тяхна помощ те наемат квартира у поп Калин, който през 1871 година построява за тях специално жилище от 4 стаи. Тъй като то се ползвало с консулска екстериториалност станало неприкосновено седалище на единствения в България *Славянски таен революционен комитет*, образуван от българи, чехи и поляци. За прикритие на дейността си Славянският комитет организира и образцово училище, което получило названието *“Прошеково школо”*. Новото школо, наричано още образцова прогимназия, било снабдено с глобуси, сметалки, помагала, карти и картини, закупвани било то от издателството на бележития българин Хр. Г. Данов или от Букурещ и Цариград. Тези нагледни пособия се предоставяли за ползване и от учителите не само от близките селища, но и от по-далечните училища в Пазарджик. Занятията в Прошековото училище са се водели по нови методи и по програма, в която са включени и нови предмети. Годишната приключвала с публични изпити, а председател на комисията, която изпитвала и награждавала учениците, бил Иржи Прошек. Самият той ръководел ученически хор. Децата пеели не само патриотични песни, но разучили чешкия и полския химн. По мотиви на чешкия химн впоследствие възникнала и българската песен *“Где е родът ми”* /автор Т. Икономов/. С лични средства Прошек закупувал учебни помагала и физкултурни съоръжения, на които се тренирали българските деца. За оръжие на учениците, обучавани във военно дело, служели дървени сопи.

Антонин Пелц пък, който бил офицер от австро-унгарската армия, организирал работниците по железниците и ги обучавал да боравят с истински саби. Тренирали фехтовка и сеч от езда на кон.

В Алмали Георги Прошек развивал богата културно-просветна дейност и бил съпричастен към живота на селяните. Той бивал заедно с тях при скръбни и радостни събития, в делниците и празниците, доставял за Славянския дом вестници, списания и друга литература. Тъй като се изнасяли сказки, провеждали се вечеринки, водели се спорове и се пеели бунтовни

песни приема се, че *Славянският дом е и първото читалище в Алмали.*

В една от стаичките на школото, където живеел даскал Ралов, се подслонил и Георги Прошек. Там се състояла и срещата му с Васил Левски, който добил широка известност в Чехия още през 70-те години благодарение

дейността на Ангел Кънчев, Иван Драсов, Петър Берковски, Стефан Ботев и други – все революционери, които учели в градовете Табор, Писек или Прага. Срещата на Георги Прошек с Васил Левски допринесла в най-голяма степен за подпомагане светото дело за освобождението на България чрез дейността на Славянския таен революционен комитет.

По указание на Левски комитетът е доставял оръжие, оттук е тръгвала и тук се е връщала революционната поща за района. Като инженери по железниците Пелц и Свобода са пътували и пренасяли важни сведения и други материали до Цариград, Стара Загора, София и Букурещ. Прошек пък бил *постоянен кореспондент на вестници в европейските столици* и там редовно отразявал безчинствата на османските поробители.

ДОПИСКИ ЗА ТЕГЛОТО НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОД

Дописките си той изпращал не само до Чехия, но чрез чешкия вестник “Народни листи” до Париж и Лондон. В кореспонденциите си широко отразявал събитията около Старозагорското въстание през 1875 година, изтезанията на заточените в Диарбекир българи, помествал апела, подписан от хиляди български въстаници. За времето от 13.X. до 15.XII.1875 г. той публикувал 10 материала, като името на тайния кореспондент оставало прикрито от бележ-

ка, написана под заглавието като “Извадка от частно писмо”, “Пишат ни от България”, “Автитично писмо”... По този начин читателите в Чехия, а от там и в Австроунгария научавали за теглото на българския народ по време на Априлското въстание и за неопикуемите жестокости на петковния поробител. Често Прошек се подписвал от Букурещ, защото и там често ходел, оттам започвал и пътят на кореспонденцията му. По това време “Ориент-експрес” се движел от Париж до Гюргево, пътниците се прехвърляли през Дунава, и по железницата Русе-Варна достигали

до парахода за Цариград. Навсякъде Прошек установявал връзки чрез свои сънародници или чрез верни на революцията българи, които заемали разни служби по железницата. С неговото енергично съдействие по гарите и кантоните на железницата от Одрин до Белово се назначавали за служители комитетски хора. Сред тях фигурират имената на Захари Стоянов, Тодор Каблешков, Георги Икономов, Теофан Райнов и др. С помощта на такива хора Прошек планувал да помогне и за освобождаването на Левски, очаквайки превозването му към Цариград, за да го съдят. От гара Поповица до Харманли устроили засади по железницата. Напразно. Апостолът бил откаран в София с каруца.

След 1876 година Прошек напуснал Барон Хиришовата железница и със собствени средства обикалял България като доброволен кореспондент и сътрудник на много чешки вестници и списания, чрез които широката общественост била информирана за подвизите на Ботевата чета. С нетърпение очаквал предстоящите събития за освобождението ни и с радост по-

срещнал 12.IV.1877 година, когато била обявена Руско-турската война. По време на тежките Шипченски боеве Прошек се намирал в Цариград. Там със своя сънародник и приятел, магистър-фармацевта д-р Надхерни – шеф на здравната служба в турската армия /наричан Хеким паша/, научава, че турското командване готви извозване по железницата на големи подкрепления за Шипка. Веднага заминава към жп участъка над Одрин, където служели неговите верни приятели. Чрез организираното така наречено “Лудо предприятие” – една сговорна дружина изважда около 200 метра релси, хвърля ги в Марица при големия мост и по този начин задържа цели 30 часа турската армия. Този отрязък от време се оказва съдбоносен за задържането на Шипченския проход, където опълченците се борят героически в очакване да дойде руска помощ. За тази акция Прошек е награден с ордена “Александър Невски I степен”, а генерал Скобелев от името на руския император му връчва златна сабя.

Така, през лятото на 1877 година, с *демонтирането на тези 200 метра релси над Одрин, чехите дават своя ценен принос като задържат подкрепленията на Сюлейман паша за прохода Шипка*. Георги Прошек постъпва на разположение на руското командване. Като полиглот той е назначен за *преводач в канцелярията на губернатора*. Като приближен на П. В. Алабин той му внушава, че трябва веднага да се издигне в София паметник на най-заслужилия българин, на Васил Левски. По проект на чешкия архитект Ян Колар започва строежа на паметника.

От писмото на Прошек до редактора на в. “Марица” в Пловдив с дата 30.03.1882 г. научаваме, че се събират доброволни пожертвования от населението. Алабин дава значителни лични средства, тъй като иска паметникът да бъде готов за 20 дни. Бърза

издигането на паметника да стане преди пристигането на княз Дондуков. Истинската причина според Прошек е друга. "Причината, на която г-н Алабин искал да свърши паметника в течение на 20 дена била, че подир свършване на нещастния берлински конгрес може да се яви някое припятствие за построяване на паметника на един патриот българин, който е бунтувал българския народ против Турция." Понеже парите не стигат, само дълбоките основи на паметника са положени. След 4 години Прошек отново се връща към този въпрос и с болка пише в писмото си, че парите, които са събирани, стоят неупотребени до днес, защото "старите патриоти се забравиха, излезнахъ нови, които се

борят до днес за своите паметници, на миналото не се гледа."

ПРОШЕК - ТЪРСЕН И ПОЛЕЗЕН

Много области в живота на новоосвободената ни държава се нуждаели от кадри. Прошек е инженер, владее стенография и чужди езици, надарен е музикално, умее и да рисува. Навсякъде е търсен и полезен. Той обаче, както болшинството от пристигналите в страната ни чехи, *започва от учителската професия*, въпреки че като личност с широки интереси и големи дарования има възможност да заема къде по-добре заплатени и високопоставени длъжности. В това има нещо много затро-

гващо и свидетелства за неговия идеализъм и възрожденски дух, за готовността му да жертва личните си интереси в името на второто си отечество. Иржи Прошек е назначен като един от първите учители при откриването на Първа софийска девическа гимназия. Преподава по предметите рисуване и чертане от 10.IX.1879 г. до 1.IX.1880 г. Едновременно върши и друга дейност, за която научаваме от следните редове, публикувани в юбилейния сборник по случай 40-годишнина на Българската стенография: "В Първото обикновено Народно събрание Безеншек стенографира заедно с Георги Прошек, чех, бивш стенограф в Пражкия сейм, инженер по постройката на турските железници и добре владеещ български език."

Още през 1878/1879 година започвали да пристигат много чешки специалисти. За тях Прошек построи пет дървени паянтови къщички, където се приютяват негови роднински семейства и *поставя началото на така наречената "Чешка колония"*. Неофициално е обявен за "чешкия консул", защото сънародниците му го възприемат като такъв. С неговия нарастнал авторитет се съобразява и административната власт в България.

ПРОШЕК В МИНИСТЕРСТВОТО НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ СГРАДИ

През същата тази 1878 година Прошек изследвал находищата на каменни въглища в България преди Освобождението. През 1879 г. издал във вид на книжка твърде интересна публикация. Данните в нея заслужават внимание от историческа гледна точка.

Веднага след Освобождението идва в България и братът на Георги Прошек – Богдан. Двамата започват през 1892 г. строителството на бирена фабрика в София, която от 1895 г. действа като *най-модерната пивоварна за времето си на Балканския полуостров*. Прошековото пиво разнася името на Георги Прошек като индустриалец. Славата на доброто качество на бирата достига и до Варна, където Ружена – едната от петте дъщери на Георги Прошек, е омъжена за видния варненски общественик и кмет Александър Василев. Къщата им била една от най-представителните в града. Когато след време тя е закупена за нуждите на градската библиотека и започнали ремонтите, строителните работници се видяли в чудо: спойката между тухлите била толкова здрава, че трудно разбили стените. "Хоросанът бил забъркан с бира, пренасяна с цистерни от София" – разправяли хората.

Когато през първите години от Освобождението на България нуждата от учителски кадри постепенно се запълва, Прошек преминава на работа в Министерството на

обществените сгради, пътищата и съобщенията, в строителния отдел, където *разработва проектите и трасира шосетата Силистра – Шейтанджик* /днес Хитрино/ и Елена – Осман пазар /днес Омуртаг/. По-късно ръководи проектирането и строежа на железопътните линии: София – Ловеч - Свищов, секция Арабаконак – Орханлие /днес Ботевград/; Цариброд /днешния Димитровград в Югославия/ -София-Вакарел, секция София-Самоков. Трудно е да се изброят всички обекти, на които Иржи Прошек работи като технически директор или инспектор и едва ли е нужно. Но участието му като инженер в построяването на пристанище Варна през 1906 година, чийто стогодишен юбилей ще бъде отбелязан през тази година няма да пропуснем. И още един обект ще отбележи кръгла годишнина. Това е Варненският Народен театър, от построяването на който изминаха 85 години. Преди да извиси снага новата сграда, ролята на театрален салон изпълнява известната за времето си бирария-градина “Прошек”, която се намирала на ул. “Пиротска” и била построена с чешки капитал. В бирария “Прошек” са се провеждали концерти, представления, събрания,

дори и заседанията на Окръжния съвет /протокол № 1 от 20.09.1911 г./ Именитият български музикален деец Найденов си спомня, че подът на салона на бирария “Прошек” бил покрит с пясък. ”При концерт ресторантьорските маси се изваждаха и на тяхно място се нареждаха столове”, пише той и добавя: ”На сцената в дъното всяка вечер свиреше струнният флотски оркестър на капелмайстор Венцислав Павел”. За проведено събрание на дружество “Народен театър” в салон “Прошек” през лятото на 1909 година пише и тогавашният кмет Иван Церов. През 1912 година на страниците на вестник “Вечерни новини” се разгаря полемика на тема: “Нужен ли е театър на Варна”. Привържениците на кмета Александър Василев застъпват мнението, че “бирарията на фирмата Прошек задоволява със своя салон нуждата от театрална сцена”.

ПРОШЕК - ОСНОВАТЕЛ НА “СЛАВЯНСКА БЕСЕДА” В СОФИЯ

Иржи Прошек е и *общественик, радетел на славянското единство и сътрудничество, активен участник в културния живот на страната*. През 1880 година

е член-основател на “Славянска беседа” в София и на дружество “Чех” /14.XI.1892 г./, което съществува до 7.IX.1924 година, когато се слива с основания Народен дом “Масарик”. Известно време ръководи списание “Чешки сокол” и урежда първите тържества в България, посветени на световно известния реформатор Ян Хус. Веднага след Освобождението братя Прошекови откриват *печатница*. Това е първата печатница в София, изиграла важна роля в книгоиздаването ни. Георги Прошек се жени в България на 23.X.1878 г. за чехкинята Анна Роубалова. От този брак се раждат 5 дъщери и 1 син, който умира в Прага през 1928 г. Сравнително рано в София на 29.IX.1905 година напуска този божи свят и Георги Прошек. Тази участ сполетява само месеци след него, на 26. X. същата година и брат му Богдан Такава е накратко жизнената дейност на Иржи /Георги/ Прошек като инженер, български патриот, революционер, кореспондент, реформатор и наставник – един вид главен училищен настоятел в Алмали, като основоположник на читалището в същото село и като деен общественик. Българският народ с признателност тачи делото на Георги Прошек. ■

Иржи Прошек е роден на 25.XII.1847 г. в градчето Бероун, разположено близо до Прага на река Бероунка. Баща му Иржи Франтишек Прошек е известен майстор в обувния бранш, а майка му Мария Бартакова умее добре да свири на пиано. Те имат три деца – Мария, Георги и Богдан. Родът им в Бероун се знае отпреди 300 години. Георги Прошек учи в Главното основно училище на родния си град и завършва с отличие IV клас със свидетелство от учебната 1858/1859 година. Оттам постъпва в Първа чешка реална гимназия в Прага, където учи до 1864/1865 година. Веднага след завършване на средно образование се записва редовен студент по специалността земемерно инженерство и строителство в Кралевската чешка политехника в Прага. След четиригодишно следване и успешно полагане на изпитите, от които половината с отличие, през 1869 година се дипломира с титлата инженер. Студентството на Георги Прошек преминава при много трудни условия, защото тъкмо когато завършва първата учебна година, умира баща му. Той сам трябва да си осигурява средства, като работи и учи. В резултат на упорита самостоятелна работа като гимназист и студент Георги Прошек добре овладява немски, френски,

английски, италиански и руски езици. Още по време на учението в гимназията в Прага, а след това и във висшето училище Прошек се среща и запознава с много български младежи, които следват там, установява горещо приятелство с тях – особено с Иван Драсов /един от най-близките приятели на поета революционер Христо Ботев/. После той става приятел и с Петър Ив. Берковски – друг наш революционер, който му преподава български език. Така младият полиглот, наред със западните езици, може свободно да общува на всички славянски езици. След завършване на висшето си образование през 1869 година Прошек веднага се отправя към България. Младият инженер упражнява професията си най-напред в Цариград. Там постъпва на работа в Централното бюро на Румели-Дунавската железница в компанията на барон Хирш като инженер-асистент по проектирането и трасирането на железопътната линия Одрин-Саранбей. Тази длъжност той изпълнява от 26.VIII.1869 година до 31. III. 1870 година. После, от 27.IV.1870 до 2.VII.1873 г. служи в Пета секция на споменатия участък от ж.п. линията. В село Алмали се установява заедно с други чешки и полски инженери и след като се сближава с ръководи-

телите на местния таен революционен комитет основават Славянски дом, училище и читалище. Срещата му с Васил Левски открива нови възможности за по-тясно свързване с национално-освободителните борби на българския народ. Доставя оръжие, пренася революционната поща на комитетите и изпраща дописки до чешки, а чрез тях и до западноевропейски вестници, в които отразява злата участ на народа ни. През решителната фаза на Руско-турската война помага да бъдат отстранени релси на железницата, превозваща турски войски и допринася за победния изход на битката при Шипка. Като полиглот се поставя в служба на руското командване и настоятелно поставя въпроса за издигане паметник на Васил Левски. След Освобождението работи като учител, стенограф, инженер-строител и инспектор. Член-основател е през 1880 година на “Славянска беседа” в София и на дружество “Чех”, като известно време ръководи списание “Чешки сокол”. Заедно с брат си Богдан откриват модерна пивоварна и печатница в София. Глава е на многодетно семейство. Умира в София на 58 години и е погребан в парцел № 16 на Софийските католически гробища в Орландовци.

Посланици на българската музика Звезди на world music в “Луцерна”

ПЕТА БЪРКАЛОВА

Българската Формация Иво Папазов, кларинет, Петър Ралчев, акордеон, Георги Янев, цигулка, Стоян Янкулов, перкусии, идва за концерт в Луцерна на 9 май от 20 ч. Концертът се организира от сдружение “Възраждане” и Българския културен институт и е под патронажа на Посолството на Република България в Чехия.

Петър Ралчев и Георги Янев са вече познати на чешката публика от концерта им в Рокси на 23 ноември миналата есен. Тогава за тях един критик каза: “в някои ритмични пасажии на народните мелодии така се сменяха 5/8 и 7/8, че от всичко най-много напомняха Chick Corea с Return to Forever, което за два инструмента е напълно добре”. Същият посетител направи на този концерт и откритието, че Balkán není jenom dechovka, имайки предвид очакванията си да чуе нещо тип Брегович. Концертът в Луцерна е концерт на формация, в която всеки извлича от инструмента много повече, отколкото публиката е чувала досега. Това са посланиците на българската традиционна музика, които я представят пред света по един нетрадиционен начин, граничещ по-скоро с етноджаза. Всеки от тях е роден с орфеева дарба, всеки от тях е израснал от дете в средата на бащи и дядовци, обикалящи страната със своите инструментални групи, наричани сватбарски оркестри. Именно по българските сватби, в бита на хората от всички краища на България и в техните празници, се е отприщвала импровизаторската дарба на всеки изпълнител и днес от това се ражда нова вълна в музиката, която трудно се побира в едно понятие – това е автентична българска народна музика

(world/ethno music). Но във върховните моменти на импровизациите се получават уникални неща от равнището на най-доброто в джаза. Концертът в Луцерна предлага още две изненади: в Прага за първи път идва Иво Папазов – Ибряма, виртуозен кларинетист от световна класа, носител на наградата на слушателите на BBC в раздела за world music и носител на приза Посланик на българската музика. Той е изведен на международната сцена от продуцента Джо Бойд, работил с групата Куин. Когато публиката слуша неговите импровизации, после казва, че това е българският Bob Marley или че звучи като Miles Davis, но всичко “това” е в 11/16, в 9/8 и толкова бързо, че е просто една нова реалност – това е огъят на Юга на нашия континент, освободен с първична чувственост, топлина и човечност. Вероятно затова Frank Zappa споделя, че когато сутрин започне деня със сватбарските мелодии на Иво Папазов, това го зарежда да бъде цял ден деен и продуктивен.

В това съзвездие от изпълнители ритъмът на мелодиите извира изпод ръцете на най-добрият перкуссионист на България – Стоян Янкулов. Стоян Янкулов пътува по света с Елица Тодорова – те са дуо ударни, което прави фурор с импровизации върху български автентични мотиви от цяла България, миксирани с ритми от цял свят. Веднъж, когато свирили с едни африканци, започнали да свирят българско право хоро. А африканците ги попитали откъде знаят техния ритъм и останали много изненадани. Концертът в “Луцерна”, посветен на Гергьовден, ще даде възможност на чешката публика да се докосне до магическата мозайка на българския фолклор, представена от най-добрите инструменталисти на България.

АБОНАМЕНТ

АКО ИСКАТЕ ДА НАУЧИТЕ НЕЩО ПОВЕЧЕ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ И ПО СВЕТА, АКО ВИ ИНТЕРЕСУВА ЖИВОТА НА ИНТЕРЕСНИ ЛИЧНОСТИ, СВЪРЗАНИ С БЪЛГАРИЯ, АБОНИРАЙТЕ СЕ ЗА СПИСАНИЕ “БЪЛГАРИ”.

ГОДИШНИЯТ АБОНАМЕНТ ЗА 5 БРОЯ С ПОЩЕНСКИТЕ РАЗХОДИ Е 150 КРОНИ.

КОНТАКТ:

o.s. VAZRAŽDANE,
MOJMIROVA 3,
140 00 PRAHA 4
GSM 777 196 322,
FAX 261 226 694
balgari@atlas.cz

Българя, брой 1, 2006

Издание на българското малцинство в Чешката република
Издател: сдружение “Възраждане”, Americká 28, 120 00 Praha 2
Излиза с подкрепата на Министерството на културата на Чешката република
Регистрационен номер в Министерството на културата: E 13282
Тел: 777 196 322, факс: 261 226 694, e-mail: balgari@atlas.cz

Директор на изданието:

Мария Захариева
Главен редактор: Иван Иванов
Редактори: Лора Владимирова, Стела Давидова
Сътрудници: Силвие Вайскеброва, Михал Форщ
Дизайн: Михал Хусак
Година 5, брой 1/2006

BALGARI

Periodikum bulharské menšiny v České republice
Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Ако ви липсват стари броеве на списание “Българи” и желаете да ви бъдат изпратени по пощата срещу 20 крони за брой, моля контактувайте ни на телефон 777 294 123 или на e-mail: balgari@atlas.cz

СДРУЖЕНИЕ “ВЪЗРАЖДАНЕ” 2005

ДНИ НА БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА

КЛУБ “ВЪЗРАЖДАНЕ”

LUCERNA MUSICBAR

WWW.MUSICBAR.CZ

9. května od 20:00

O. S. VAZRAŽDANE A BULHARSKÝ KULTURNÍ INSTITUT V PRAZE
ZA PODPORY MINISTERSTVA KULTURY ČR A HL. M. PRAHY A POD ZÁŠTITOU
VELVYSLANECTVÍ BULHARSKÉ REPUBLIKY POŘÁDAJÍ KONCERT:

SV. GEORGI - MAGICKÁ MOZAIKA BULHARSKÉHO FOLKLÓRU

IVO PAPAZOV KLARINET

PETAR RALČEV AKORDEON

GEORGI JANEV HOUSLE

STOJAN JANKULOV PERKUSE

Vstupenky: 170,- Kč v předprodeji Ticketstream
200,- Kč na místě

Diama
S. R. O.

kvalitní bulharská vína

